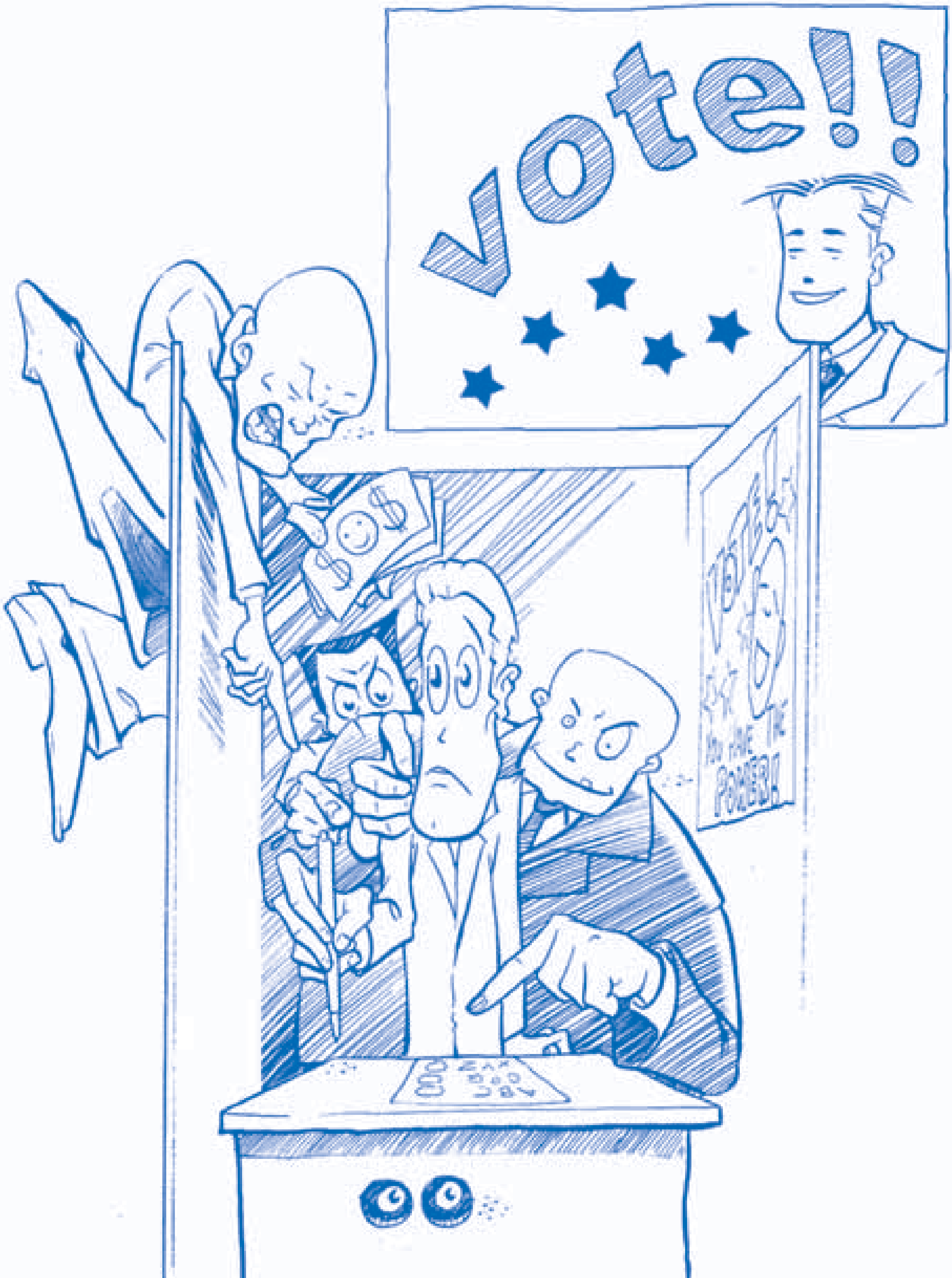
vote!!
YOU HAVE THE
POWER!!

àã ÙÇ µ³ó Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛáõÝ ãÇ Ï³ñáÕ ·áÛáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³É ³é³Ýó ³ÝÏ³Ë ¨ ³½³ï ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ¹: Ð³ñóÁ, ë³Ï³ÛÝ ³ÛÝ ¿, Ã» ÇÝã å»ë »ñ³ßË³íáñ»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÃÛáõÝÁ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ã³÷³ÝÇßÝ»ñÇÝ: ²Ûë Ï³å³ÏóáõÃÛ³Ùµ §ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý ¨ ³ÝóÏ³óÙ³Ý ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¨ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý û·ÝáõÃÛ³Ý ÇÝëïÇïáõï¦ (IDEA)² µñÇï³Ý³Ï³Ý áã Ï³é³í³ñ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ, áñÝ ³ç³ÏóáõÙ ¿ ³ßË³ñÑáõÙ Ñ³ëï³ïáõÝ ÅáÕáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý ³å³ÑáíÙ³ÝÁ, ³é³ç³ñÏáõÙ ¿ ÙÇ ù³ÝÇ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Õ»Ï³í³ñ Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÝ»ñ.

- Աշխատել, որ ռեսուրսներն ավելի արդյունավետ ներկայացնեն բնակչության կազմի և շահերի բազմազանությունը (ներառյալ սեռերի հավասարության ապահովումը):
- Տեղական ռեսուրսներին փոխանցել հնարավորինս լայն լիազորություններ:
- Ընդդիմադիր կուսակցությունները ճանաչել որպես քաղաքական համակարգի անհրաժեշտ բաղադրիչներ և ստեղծել մեխանիզմներ, որոնք կապահովեն միմյանց հաջորդ կառավարող և ընդդիմադիր կուսակցությունների համագոյակցությունը:
- Խրախուսել կուսակցական կյանքի համակարգի զարգացումը:
- Ճանաչել քաղաքացիական հասարակության դերը յուրաքանչյուր երկրի քաղաքական և ընդհանուր զարգացման գործում և այդ գործընթացում ընդգրկել այն: Այդ հասարակության կազմում ճանաչել գործընկերային դերը այնպիսի կարևորագույն լոբբիստական խմբերի, ինչպիսիք են մարդու իրավունքները, փոքրամասնությունների իրավունքները պաշտպանող խմբերը, կանանց շարժումը ներկայացնող խմբերը, կանանց քաղաքական միությունները:
- Ստեղծել օրենքներ և ընթացակարգեր, որոնք կաջակցեն ժողովրդավարական պայմանների ամրապնդմանը, որոնցում կարող են ազատորեն գործել քաղաքական կուսակցությունները, տեղական ռեսուրսները, ոչ կառավարական կազմակերպությունները և զանգվածային լրատվամիջոցները:

ÀÜÎðàôÂÚàôÜÜºð

Î³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ ûñÇÝ³Ï³ÝáõÃÛáõÝ ¿ Ó»éù µ»ñáõÙ ÅáÕáíñ¹Çó ÉÇ³½áñáõÃÛáõÝÝ»ñ ëï³Ý³Éáí: úñÇÝ³Ï³Ý µÝáõÛÃÇó ½áõñÏ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ³½³ï ïáñ»Ý Ñ³Ý·»óÝ»É ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ³ÝÑÝ³½³Ý¹áõÃÛ³Ý ¨ ³ÝÏ³ÛáõÝáõÃÛ³Ý: ì»ñçÇÝ»ñë ÇñáÕáõÃÛáõÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óÝáõÙ »Ý ³ÛÝ å³ÛÙ³ÝÝ»ñÁ, áñáÝóáõÙ ß³ï ßáõïáí »ñ¨³Ý »Ý ·³ÉÇë ³ÛÝåÇëÇ »ñ¨áõÛÃÝ»ñ, ÇÝãåÇëÇù »Ý ÏáéáõåóÇ³Ý, Ù³ñ¹áõ Çñ³íáõÝùÝ»ñÇ Ë³Ëïáõ٠ݻñÁ: ²Û¹ ÇëÏ å³ï×³éáí, ³ÛÝ Ñ³ñóÁ, Ã» ÇÝã ×³Ý³å³ñÑáí ¿ Ï³ï³ñíáõÙ ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÷áË³ÝóáõÙÁ, Ñ»Ï³-Û³Ï³Ý Ýß³Ý³ÏáõÃÛáõÝ áõÝÇ: ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÉÇÝ»Ý ³ñ¹³ñ³óÇáõÃÛ³Ý ¨ Ù³ùñ³ÙÇ ïñ³Ù³µ³ÝáõÃÛ³Ý ³ñï³Ñ³ÛïáõÃÛáõÝÁ, áñï»Õ ³Û¹å»ëáí Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñí³Í »Ý Ï³ë³Ï³Ý ¨ ¹³ïÇ³Ï³Ý Ñ»ßï »ñ³ßË³íáñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ, Ñëï³Ï ÁÝïñ³Ï³ñ· ¨ ÃéÇã½³Ýó ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ ³å³ÑáíáÕ Ï³ÝáÝ³Ï³ñ·áõÙÁ:

Ïáõëë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝßÙ³Ý ÝáñÙ³ÃÛáõÝÁ, ÑÇÙÝ³Ï³ÝáõÙ ÝáõÛÝÝ »Ý: Àëï ³ÛÝÙ, Ã» Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÁ ÇÝãå»ë ¿ ïÝûñÇÝáõÙ ÇÝïÇñÝ»ñÇ ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ, ÇÝãå»ë ¿ ×³Ý³ãáõÙ ÙÇç³½·³ÛÇÝ »ÝÃ³Ï³Ûáõó ³ÝÏ³Ë, ûñÇÝ³ÏÇ ÑÇÙù»ñÇ íñ³ ÑÇÙÝí³Í ³é³Ýó ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý, ³é³Ýó ËáñÑñ¹³ïíáõÃÛ³Ý, Ï³åÙ³Ý ³ñï³Ñ³ÛïíáÕ Ï³ñáÕ ¿ ÉÇÝ»É ëáñå»ë ³ÝÏ³É:

²ÜÎ²Ê ÀÜîð²Î²Ü Ð²ÜÒÜ²ÄàÔàì

ÜáñÁÝïñÇ Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý µ³ñáÛ³Ï³Ý Ñ»ÕÇÝ³ÏáõÃÛáõÝÁ ÝÏ³ï»ÉÇáñ»Ý ³×áõÙ ¿, »Ã» ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ Ë»É³ÙÇï ¨ ³ñ¹Ûáõ³í»ï Ñ»ï¨áõÙ ¿ ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ, áñÝ ÁÝÏ³Éíáõ٠ ¿ áñå»ë ³ÝÏ³Ë:

Þ³ï »ñÏñÝ»ñÇ ë³ÑÙ³Ý³¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ å³ñáõÝ³Ï íáõÙ »Ý ¹ñáõÛÃÝ»ñ ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ: Î³Ý Ý³¨ »ñÏñÝ»ñ, áñáÝóáõÙ ÝÙ³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ Ý³Ë³ ï»ëíáõÙ »Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ù»ç³:

²Û¹ å»ïÇ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ ëáíáñ³µ³ñ µ³ÕÏ³ó³Í ¿ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý, ³ñ³Ï³Ý ¨ Ç·³Ï³Ý µÝ³Ï³ãáõÃÛ³Ý ³ÙµáÕç³Ï³Ý ëå»ÏïñÁ Ý»ñÏ³Û³óÝáÕ ³ÝÓ³Ýó ËÙµÇó: ÜÙ³Ý ³Ûë Ï³ÝáÝ ¨ Ñ³Ý¹»å Ñ³ñ·³ÝùÇ ³ëÏÇ×³ÝÁ ß³ï µ³ñÓñ Ï³ñ·í³Í, Ã» ÇÝã Ï³ñ·áí »Ý ÝßÝ³Ï³ÝíáõÙ Ýñ³Ý³óÇó, Ã» »ñµ »Ý Ñ³ñóí³Í »ÝÃ³Ï³ÛáõÃÛáõÝ ë³Ñ³ÝÓÇ Ï³ÛáõÝ ¿ ÇÝãå»ë ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Çñ³íáõÝù Ç ÷³ëï: Ð³Ý¹»ë»ÉÇ Ï³ñáÕ »Ý ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÃáÕáõÃÛ³Ý ÃÇíÁ ¨ Ï³ñ·Á: ºÃ» ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÏñáÕ »Ý Ù³ëÝ³Ïó»É áñáß³ÏÇ ·áñÍÁÝÃ³óÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ»ï Ñ³Ù³·áñÍ³ÏóáõÃÛ³Ý, ³å³ Ýñ³Ýó ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÇ ³Ý¹³Ù »ñ³ßË³íáñ»É, áñ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ ÏÁÝïñí»Ý ÏáõÝ»Ý³Ý ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ »ñÏñÇ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÇó: ºÃ» Ï³ñ·³íáñíáõÃÛáõÝÝ»ñÁ »ñÏñÇ Ñ³Ý¹»å ëÇëï»Ù³ÛÇ íñ³ ÃáÕÝ»Ý ¿ÇÝ, ³å³ ³Ûë ÑÇÙÝ³ËÝ¹ÇñÝ»ñÁ ÇÝùÝ»ñÁ »Ý ÉáõÍ»É áñï»Õ ï»Õ Ñ³×³Ë³ÏÇ ³Ý×³Ý³ãáõÙ, µÝ³Ï³Ý³µ³ñ Ï³ñáÕ ¿ ÙÇ³ÛÝ Ë³ñËÉ»É Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý Ñ³í³ï³ñÙáõÃÛáõÝÁ: Ð³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ ÇÝãáñ ·áñÍÁÝÃ³óÇ ³Ù»Ý³ÛÝ ³Ý³ãéáõÃÛ³Ùµ:

IDEA-Ý ³é³ç³ñÏáõÙ ¿ ³Ý³ÝÏ³Ë ÉÇÝ»Éáõ ³ÛÝå»ë, áñ Ý³Ë³·ÇÍÝ»ñÇ ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý: Üñ³ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ ÝßáõÙ »Ý, áñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñ ³ÝóÏ³óÝáÕ íñ³ã³Ï³½ÙÁ Ï³ñáÕ ¿ ÉÇÝ»É ã³÷³½³Ýó ù³Õ³ù³Ï³Ý³óí³Í ¨ ½·³óÙáõÝù³ÛÇÝ, ÇÝã»ë Ý³¨ ÁÝ¹·ÍáõÙ »Ý, áñ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ í»ñ³ÑëÏáõÙÁ ¨ ï³ñ³ï»ë³Ï Ó»éÝ³ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³Ý

¨ ÙÝáõÙ »Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý ·áñÍÇùÁ ³ÛÝ áã Åáõáí ñ¹³-í³ñ³Ï³Ý Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ, áñáÝù Ó·ïáõÙ »Ý ÙÝ³É ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý ·ÉáõË: ÀÝïñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÁ Ï³½Ù³Ï»ñåáÕ Í³é³ÛáÕ³Ï³Ý ³ÝÓÝ³Ï³½ÙÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÁ ÝáõÛÝå»ë Ï³ñáÕ »Ý ¹Çïí»É áñå»ë Ï³é³í³ñáõÃÛ³Ý, áñ¨¿ ÏáÝÏñ»ï Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý Ï³ÙÑ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý áñáß³ÏÇÑ³ ïí³ÍÇ íëï³Ñ-í³Í³ÝÓÇÝù:

²ÝÏáõÙ³ÛÇÝ Å³Ù³Ý³Ï³ßñç³ÝáõÙ Ï³Ù ¿É Ýáñ Åáõáíñ¹³í³ñáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ ÁÝ¹¹ÇÙ³¹Çñ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³×³Ë Ùï³í³ËáõÃÛáõÝ »Ý áõÝ»ÝáõÙ, áñ ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý Õ»ÏÇÝ ·ïÝíáÕ Ïáõë³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÁ` ë»÷³Ï³Ýß³Ñ»ñÇó »ÉÝ»Éáí, Ñû·áõï Çñ»Ýó Ïû·ï³·áñÍ»Ý Çñ»Ýó Ó»éùÇ ï³Ï »Õ³Í ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý µáÉáñ ÑÝ³ñ³íáñÉÍ³ÏÝ»ñÁ:

Î³ëÏ³Í Ï³ñáÕ »Ý Ñ³ñáõó»É Ý³¨ ÷áñÓ ãáõ-Ý»óáÕ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ: ä³ï³ÑáõÙ ¿, áñ Ñ³ÝÓ-Ý³ÅáÕáíÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñ »ÝÉÇÝáõÙ ³ÝÑ³Ûï ¨ãëïáõ·-í³Í³ÝÓÇÝù: öáñÓ³éáõ ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇãÝ»ñÁ ¨§Ù³ñï»ñáõÙ Ãñíí³Í¦ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³-ñáÕ »Ýû·ïí»É ³Û¹ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇó: àñå»ë ûñÇÝ³Ï Ï³ñ»ÉÇ ¿ µ»ñ»É 1998 Ã. Î³Ùµáç³ÛáõÙ Ï³Û³ó³Í ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ: Â»¨ ûñ»ÝùÁ å³Ñ³ÝçáõÙ ¿ñ, áñ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ Ï³é³í³ñáÕ Ù³ñÙÇÝÝ»ñÁ ÉÇÝ»Ý ³ÝÏ³Ë, ÇßËáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³ÝÁ, ³ÛÝáõ³Ù»-Ý³ÛÝÇí, Ñ³çáÕí»ó ï³ñµ»ñÙ³Ï³ñ¹³ÏÝ»ñáí Ý»ñ-ÙáõÍ»É Çñ Ñ³Ù³ËáÑÝ»ñÇÝ` Ý»ñ³éÛ³É å»ï³Ï³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÇ:

Ð³Ù³ßË³ñÑ³ÛÇÝ Ù³ëßï³µáí ³Ýíëï³ÑáõÃÛáõÝÁ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å Ñ³Ý¹Çë³ÝáõÙ ¿ ³ÛÝ å³ï×³éÝ»ñÇó Ù»ÏÁ, áñÝ ëïÇåáõÙ ¿ ÇÝãå»ë ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, ³ÛÝå»ë ¿É áõÕÇ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³ÝÁ Ó»éÝ³ñÏ»É Ý³Ë³½·áõß³Ï³Ý Ñ³í»Éí³É ÙÇçáóÝ»ñ ¨ Çñ³Ï³Ý³óÝ»É ÑÝ³ñ³íáñÇÝë Ù³ùñ³½ÝÇÝ í»ñ³ÑëÏáÕáõ-ÃÛáõÝ: ºÃ» ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÁ Ï³Ù ÁÝïñáÕÝ»ñÁ Ñ³Ù³ñáõÙ »Ý, áñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ Õ»Ï³í³ñáõÙÝ Çñ³-Ï³Ý³óÝáõÙ ¿ áñ¨¿ Ù»Ï Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý ³ç³ÏóáÕ Ù³ñ¹Ï³Ýó ËáõÙµ, Ï³Ù áñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ÁÝ-Ã³ÝáõÙ »Ý ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ù³Õ³ù³Ï³Ý ß³Ñ»ñ Ñ»-ï³åÝ¹áÕ Ù»ù»Ý³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñáí, ³å³, Ýñ³Ýù Ï³Ù ÏÑñ³Å³ñí»Ý Ù³ëÝ³Ïó»Éáõ ³Û¹ ÁÝïñáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇÝ, Ï³Ù ¿É Ïå³Ñ³Ýç»Ý ¹ñ³Ýó ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ ×³Ý³ã»É ³Ýí³í»ñ:

àñå»ë½Ç ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÝ ÁÝÏ³Éí»Ý áñå»ë ³½³ï ¨ ³ñ¹³ñ, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿É³í Ï³½Ù³Ï»ñå»-í³Í, íëï³ÑáõÃÛáõÝ í³Û»ÉáÕ ¨ ã»½áù Ñ³ÝÓÝ³-ÅáÕáí: ²Û¹ å»ïù Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ Ç ½áñáõ ¿ ÁÝï-ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ¹»Ù ïñ³Ù³¹ñ»É ³Ûë ·ñ³íáñ »ñ³ßËÇù Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÇó: ¸³, Çñ Ñ»ñÃÇÝ, µ³ñÓñ³óÝáõÙ ¿ íëï³ÑáõÃÛ³Ý ³ëïÇ×³ÝÁ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ¹ñ³Ýó Ñ»ï Ï³åí³Í ÇÝëïÇïáõïÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å:

ÀÜîð²Î²Ü Ð²ÜÒÜ²ÄàÔàìÆ ä²ðî²Î²ÜàôÂÚàôÜÜºðÀ

Ì»ñáÑÇßÛ³É Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÁ å³ñï³íáñ ¿ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛáõÝ Ïñ»É ³ÛÝ ³Ù»ÝÇ Ñ³Ù³ñ, ÇÝãÁ Ï³ñáÕ ¿ ³½¹»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ íñ³: ¸³ ³ñ-íáõÙ ¿ ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ÑÝ³ñ³íáñ Ó»é-Ý³ ÍáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»Éáõ Ýå³ï³Ïáí: ÀÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝ-Ý»ñÇ Ù»ç ¿ ÙïÝáõÙ.

- Նույն կարծիքին համամիտ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունների հետ համատեղ քաղաքացիական դաստիարակության և լուսավորության ծրագրերի իրագործումը, որոնք կապահովեն ընտրողների կողմից՝ անցկացվող ընտրությունների էության ըմբռնումը, որպես քվեարկության մասնակիցների իրենց դերի և բուն քվեարկության կարգի ընկալում:
- Քաղաքական կուսակցությունների և թեկնածուների կողմից ընտրությունների անցկացման կանոնների պահպանման վերահսկումը:
- Ընտրողների գրանցումը և նրանց ցուցակների նախապատրաստումը: Այս գործընթացը պետք է ընթանա բաց, որպեսզի քաղաքական կուսակցությունները և հասարակայնությունը կարողանան հետևել դրան: Ընտրողների ցուցակները կազմելուց հետո դրանք պետք է մատչելի լինեն հասարակության համար: Անհրաժեշտության դեպքում քաղաքական կուսակցություններին պետք է հնարավորություն ընձեռել առարկություններ ներկայացնել ցուցակների վերաբերյալ:
- Թեկնածուների առաջադրման գրանցումը և առաջադրման նրանց իրավունքի ստուգումը: Այս գործընթացը ևս պետք է հրապարակային բնույթ կրի, իսկ թեկնածուները, որոնք գրանցման մերժում են ստացել, պետք է հնարավորություն ունենան դիմելու դատարան՝ նրանց դեմ ընդունված ցանկացած որոշման վերանայման նպատակով:
- Ընտրաթերթիկների կազմման, տպագրման և տարածման վերահսկումը: Ընտրաթերթիկները պետք է համարակալված լինեն, որպեսզի կուսակցությունների վստահված անձինք կարողանան գրանցել դրանք և վերահսկել դրանց օգտագործումը, ինչպես նաև ձայներ հաշվելու նպատակով քվեատուփերը բացելիս ստուգել ընտրաթերթիկների համապատասխանությունը քվեաթերթիկներին:
- Ընտրությունների ապահովման համար նախատեսված նյութատեխնիկական միջոցների վերահսկումը՝ ներառյալ ընտրական տեղամասերը, քվեարկության նյութերը, քվեատուփերը, դրանց տեղափոխումը, ընտրությունները սպասարկող անձնակազմի և այլ աշխատողների հավաքագրումը և ուսուցումը: Ընտրական տեղամասերը պետք է ապահովեն քվեարկողների

խորհրդապահությունը, երբ նրանք նշումներ են անում իրենց քվեաթերթիկներում: Ընտրողները պետք է միանգամայն համոզված լինեն, որ նրանց քվեարկությունն իսկապես գաղտնի է:

- *Ընտրության օրը քվեարկության վարչական կողմի վերահսկումը: Սրա մեջ է մտնում կուսակցական ֆունկցիոներների ազատ մուտքի ապահովումը ընտրական տեղամաս, յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասում ձայների առանձին հաշվառման կազմակերպում, կուսակցությունների ներկայացուցիչների կողմից քվեարկության արդյունքների հավաստման ապահովում, ընտրական տեղամասերում ներկա գտնվող կուսակցությունների ներկայացուցիչներից յուրաքանչյուրին քվեարկության արդյունքների մասին փաստաթղթի պատճենների բաժանում:*

ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ï³½ÙáõÙ ¨ Ññ³å³ñ³ÏáõÙ.

- *Ընտրությունների մասին լրիվ հաշվետվության հրապարակում: Քվեարկության արդյունքները ըստ յուրաքանչյուր ընտրական տեղամասի պետք է ներկայացվեն առանձին աղյուսակի տեսքով: Անհրաժեշտության դեպքում պետք է կոնկրետ հանձնարարականներ ներկայացնել՝ մինչև նոր ընտրությունների սկիզբը անհրաժեշտ փոփոխություններ մտցնելու համար:*

Â²ö²ÜòÆÎàôÂÚàôÜÀ ÀÜîð²Î²Ü ¶àðÌÀÜÂ²òàôØ

ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å ³é³í»É³·áõÛÝ íëï³ÑáõÃÛáõÝ ³å³Ñáí»Éáõ Ýå³ï³Ïáí »ñ³ßË³íáñíáõÙ ¿ Ýñ³Ýó Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ: ²Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ÁÝïñ³ñß³íÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï ÙÇßï ¿É ³éÏ³ ¿ ÉÇÝáõÙ ¹Å·áÑáõÃÛáõÝ ¹ñ³Ýó ³ÝóÏ³óÙ³Ý µÝáõÛÃÇ í»ñ³µ»ñÛ³É: àñå»ë Ï³ÝáÝ` ÝÙ³Ý ¹Å·áÑáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ý·áõÙ ¿ Ýñ³Ý, áñ ÇßËáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÁ û·ïíáõÙ ¿ Çñ ³Û¹ ³é³í»ÉáõÃÛáõÝÇó ¨, Ñ»ï¨³å»ë, áõÝÇ Ñ³í»ÉÛ³É å»ï³Ï³Ý é»ëáõñëÝ»ñ: ²Û¹ Ù»Õ³¹ñ³ÝùÝ»ñÇÝ ÇßËáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÁ ëáíáñ³µ³ñ å³ï³ëË³ÝáõÙ ¿, áñ ³Û¹ ³Ù»ÝÇó ½³ï, ÇÝùÁ Ý³¨ Çñ áõë»ñÇÝ ¿ ÏñáõÙ »ñÏñáõÙ ·áñÍ»ñÇ íÇ×³ÏÇ Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïíáõÃÛ³Ý µ»éÁ:

È³ÛÝ ï³ñ³ÍáõÙ ¾ ëï³ó»É ³ÛÝ åÝ¹áõÙÁ, áñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Å³Ù³Ý³Ï Ñ³ÕÃ³Ý³ÏÁ Ï³Ù å³ñïáõÃÛáõÝÁ å³ñ½ »Ý ¹³éÝáõÙ ÙÇÝã¨ ¹ñ³Ýó ÷³ëï³óÇ ³ÝóÏ³óáõÙÁ: ê³Ï³ÛÝ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý Ù»Ë³ÝÇÏ³ÛÇ íñ³ ³½¹áõÙ »Ý ³ñ³ï³íáñ åñ³ÏïÇÏ³Ý ½³Ý³½³Ý ¹ñë¨áñáõÙÝ»ñ: ¶ÉáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ë»Õ³ÃÛáõñÙ³Ý µ³½áõÙ »Õ³Ý³ÏÝ»ñ.

- *ընտրողների ցուցակները կարող են լինել ոչ ճիշտ, ընդ որում երբեմն դրանցում բացակայում են իշխանության հակառակորդների անունները և առկա են «մեռյալ հոգիներ»:*
- *Ընտրողներին կարող են արգելակել քվեարկելու կամ էլ ահաբեկել ընտրական տեղամաս ուղևորվելիս:*
- *Քվեատուփերը մինչև ձայների հաշվառումը կարող են փոխվել այլ քվեատուփերով, որոնց մեջ արդեն լցված են քվեաթերթիկներ հօգուտ որևէ կոնկրետ կուսակցության կամ թեկնածուի:*
- *Քվեարկության ժամանակ ընտրությունները ապահովող պաշտոնատար անձինք հաշմանդամ կամ զառամյալ ընտրողներին օգնելու պատրվակով կարող են նրանց քվեաթերթիկներում նշել ոչ այն թեկնածուներին, որոնց օգտին ցանկանում էին քվեարկել այդ ընտրողները:*
- *Կարող է տեղի ունենալ ձայների գաղտնի հաշվառում:*
- *Ընտրությունների արդյունքների մասին տվյալների հավաքագրումը և մշակումը կարող են կրել խարդախ բնույթ:*
- *Տանուլ տված իշխող կուսակցությունը կարող օգտագործել աննշան խախտումները՝ որպես փաստարկ նոր ընտրություններ անցկացնելու համար:*

²Ûë µáÉáñ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇó Ó»ñµ³½³ïí»Éáõ Ñ³Ù³ñ ·ÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ ß³ï å³ñ½ ÙÇçáó. ³å³Ñáí»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ: ÜáõÛÝÇëÏ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ·³ÕïÝÇáõÃÛ³Ý å³ÛÙ³ÝÝ»ñáõÙ Ï³Ý ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ¹ñ³Ýó Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý µ³½áõÙ ³ëå»ÏïÝ»ñ, áñáÝù Ï³ñáÕ »Ý ¨ å»ïù ¿ µ³ó ÉÇÝ»Ý ëïáõ·Ù³Ý Ñ³Ù³ñ, Ñ³ïÏ³å»ë Ùñó³ÏóáÕ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ áõ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ï»Õ³Ï³Ý ¨ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¹Çïáñ¹Ý»ñÇ Ñ³Ù³ñ:

²ÛÝ áÉáñïÝ»ñÁ, áñáÝó íñ³ ï³ñ³ÍíáõÙ ¿ §Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ¦ Ý»ñ³éáõÙ »Ý Ý³¨ ³ÝÏ³Ë ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÇ ³Ý¹³ÙÝ»ñÇ ¨ ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ÝóÏ³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ ³ÝÓ³Ýó Ýß³Ý³ÏáõÙÁ: ²Ù»Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ å»ïù ¿ Ý³Ëûñáù áõÝ»Ý³ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ å³ßïáÝÇÝ ³é³ç³ñÏíáÕ Ýß³Ý³ÏáõÙÝ»ñÇ óáõó³Ï, áñå»ë½Ç Ï³ñáÕ³Ý³Ý Çñ»Ýó Ùñó³ÏÇóÝ»ñÇÝ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ï³É Ë»É³ÙÇï ³é³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñ ³Ý»É µáÉáñ ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ Ýß³Ý³ÏÙ³Ý »Ý ³é³ç³¹ñíáõÙ ³ÝÓÇÝù, áñáÝù Ñ³ÛïÝÇ »Ý Çñ»Ýó ù³Õ³ù³Ï³Ý áñáß³ÏÇ Ñ³ÏáõÙÝ»ñáí Ï³Ù Ï³ñáÕ »Ý Ï³ëÏ³Íí»É ÏáÕÙÝ³Ï³ÉáõÃÛ³Ý Ù»ç: ÆÝùÝÇÝ Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇ ¿, áñ »ñµ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ áñå»ë å³ßïáÝ³Ï³Ý ¹Çïáñ¹ »Ý Ýß³Ý³ÏáõÙ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ, áñáÝó ¹»Ù Ñ³Ï³é³Ïáñ¹Ý»ñÁ ã»Ý Ï³ñáÕ ³é³ñÏ»É, ³å³ [illegible] ¹»ÙùÇ Ý»ñÏ³Û³óáõÙÝ»ñÇ Ý³½³ñ·³óáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ ÙÇ³ÛÝ Ýå³ë-

ï»É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñ¹³ñ ¨ Ã³÷³ÝóÇÏ µÝáõÛÃÇÝ:

ÀÝïñ³Ï³Ý ÝÛáõÃ»ñÇ µ³ßËÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ ¨ë å»ïù ¿ ÙÇ³Ý·³Ù³ÛÝ Ã³÷³ÝóÇÏ µÝáõÛÃ ÏñÇ: Îáõë³ÏóáõÃÛõáÝÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÇÙ³Ý³Ý, Ã», í»ñçÝ³Ï³Ý Ñ³ßíáí, áõñ »Ý áõÕÕíáõÙ ùí»³Ã»ñÃÇÏÝ»ñÁ, ÇÝã ù³Ý³ÏáõÃÛ³Ùµ, ÇÝãå»ë Ý³¨ Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñÝ»ñÁ: øí»³ñÏáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ ³é³ÝóÇÝ ÁÝïñ³Ï³Ý ï»Õ³Ù³ë»ñÇ ³ßË³ï³ÝùÇ Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇÝù å»ïù ¿ Çñ³½»Ï»Ý ³Ûëå»ë Ïáãí³Í §ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¹Çïáñ¹Ý»ñÇÝ¦, ³ÛëÇÝùÝ Ùñó³ÏóáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó Ýß³Ý³Ïí³Í Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇÝ, áñå»ë½Ç Ýñ³Ýù Ý»ñÏ³ ÉÇÝ»Ý ùí»³ñÏáõÃÛ³ÝÁ Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ ï»Õ³Ù³ëáõÙ: ²Û¹ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ å»ïù ¿ ·Çï»Ý³Ý, Ã» áñ ùí»³Ã»ñÃÇÏÝ»ñÝ »Ý û·ï³·áñÍíáõÙ (Ï³Ù ã»Ý û·ï³·áñÍíáõÙ) ¨ ÇÝã Ï³ñ·áí: Üñ³Ýó å»ïù ¿ ïñ³Ù³¹ñí»Ý Ý³¨ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ óáõó³ÏÝ»ñÁ: Îáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý í³ñ»Éáõ Çñ»Ýó ë»÷³Ï³Ý ëïáõ·Çã óáõó³ÏÝ»ñÁ, áñáÝóáí Ï³ñ»ÉÇ ¿ å³ñ½»É, Ã» áí ¿ Ù³ëÝ³Ïó»É Ï³Ù ãÇ Ù³ëÝ³Ïó»É ùí»³ñÏáõÃÛ³ÝÁ: ²ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ áã µáÉáñ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÝ »Ý Ñ³Ù³Ó³ÛÝ ³ÛÝ µ³ÝÇÝ, áñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ëå³ë³ñÏáÕ ³ÝÓÇÝù û·ÝáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³Ý ùí»³ñÏáÕÝ»ñÇÝ, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ ë³ÑÙ³Ý³÷³Ï»É ³ÛÝ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ ÃÇíÁ, áñáÝó Ï³ñáÕ ¿ û·ÝáõÃÛáõÝ óáõÛó ï³É å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓÇó Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñÁ: Î³ñáÕ ¿ å³ï³Ñ»É Ý³¨, áñ ³ÝÑñ³Å»ßï ÉÇÝÇ ³é³ç³Ý³É ÙÇÝã¨ í»ñçÇÝ ñáå»Ý ·³ÕïÝÇ å³Ñ»É ùí»³Ã»ñÃÇÏÇ ÷³ëï³Ï³Ý Ó¨Á, áñå»ë½Ç Ýí³½³·áõÛÝÇ Ñ³ëóíÇ ³ÛÝ Ï»ÕÍ»Éáõ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ:

øí»³ñÏáõÃÛ³Ý Ñ³Ù³ñ Ý³Ë³ï»ëí³Í Å³ÙÏ»ïÇ ³í³ñïÇó Ñ»ïá, Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÝ Çñ»Ýó ¹Çïáñ¹áõÃÛ³Ý ïíÛ³ÉÝ»ñÇ ÑÇÙ³Ý íñ³ å»ïù ¿ ÇÙ³Ý³Ý, Ã» ù³ÝÇ Ñá·Ç ¨ áñ Ñ³Ù³ñÇ ùí»³Ã»ñÃÇÏÝ»ñÁ å»ïù ¿ ÉÇÝ»Ý ùí»³ïáõ÷Ç Ù»ç (Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí Ý³¨, áñ áñáß ÁÝïñáÕÝ»ñ Ï³ñáÕ »Ý ãùí»³ñÏ»É ¨ Çñ»Ýó Ñ»ï ï³Ý»É ùí»³Ã»ñÃÇÏÝ»ñÁ): ê³ ¹Åí³ñ³óÝáõÙ ¿ ùí»³ïáõ÷»ñÇ ÷á÷áËÙ³Ý ÷áñÓ»ñÁ: ´³óÇ ³Û¹, Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÁ å»ïù ¿ Çñ³íáõÝù áõÝ»Ý³Ý ·ïÝí»Éáõ ùí»³ïáõ÷Ç ÏáÕùÇÝ ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³í³ñïÙ³Ý å³ÑÇó ÙÇÝã¨ Ó³ÛÝ»ñÇ Ñ³ßí³éÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ: Ò³ÛÝ»ñÇ Ñ³ßí³éáõÙÝ ³í³ñï»Éáõó Ñ»ïá, Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇó ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ å³Ñ³Ýç»É ¹ñ³ ×ßïáõÃÛ³Ý Ñ³ëï³ïáõÙ: Úáõñ³ù³ÝãÛáõñ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý Ý»ñÏ³Û³óáõóÇã å»ïù ¿ ïñíÇ ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ³ñÓ³Ý³·ñáõÃÛ³Ý å³ï×»ÝÁ` í³í»ñ³óí³Í ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ÝóÏ³óÙ³Ý Ñ³Ù³ñ å³ï³ëË³Ý³ïáõ å³ßïáÝ³ï³ñ ³ÝÓ³Ýó ÏáÕÙÇó ¨ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óáõóÇãÝ»ñÇ ëïáñ³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñáí: ²ÛëåÇëáí, Ûáõñ³ù³ÝãÛáõñ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ ÏáõÝ»Ý³ ÙÇ ÷³ëï³ÃáõÕÃ, áñÁ Ýñ³Ýó ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ÏïÏ³ Ï³½Ù»Éáõ ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý í»ñçÝ³Ï³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ Çñ ë»÷³Ï³Ý ³ÝÏ³Ë ×ß·ñïÇÏ ·Ý³Ñ³ï³Ï³ÝÁ: ºÃ» Ý³ÛÝÇëÏ ³Û¹ ÷³ëï³ÃÕÃ»ñÁ ÉÇÝ»Ý áã ÉñÇí, ¹ñ³Ýù ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ï³å³Ñáí»Ý ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å³ßïáÝ³Ï³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ ÁÝïñáÕÇ ëïáõ·áõÙ, ÇÝãÁ Ï³ñáÕ ¿ ã³÷³½³Ýó Ï³ñ¨áñ ÉÇÝ»É ³ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »Ã» ³Û¹ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÁ Éñçáñ»Ý Ë»Õ³ÃÛáõñí»É »Ý:

ÀÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ Ù»Ë³ÝÇÏ³ÛÇ Ñ»ï Ï³åí³Í Ù³ñ¹Ï³Ýó ÃÇíÁ Ï³Ëí³Í ¿ ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛ³Ý ¨ »ÝÃ³Ñ³ßí»ïí³ÛáõÃÛ³Ý ³ëïÇ×³ÝÇó: àñù³Ý ³í»ÉÇ ß³ï Ù³ñ¹ ¿ ³éÝãíáõÙ ³Û¹ ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ, ³ÛÝù³Ý ³í»ÉÇ ¹Åí³ñ ¿ Ã³ùóÝ»É ×Çßï ï»Õ»Ï³ïíáõÃÛáõÝÁ ¨ Ë³ñ¹³Ë»É ù³Ý³Ï³Ï³Ý ïíÛ³ÉÝ»ñÁ: Ð³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý É³ÛÝ ß»ñï»ñÁ Ý»ñÏ³Û³óÝáÕ ¨ ï»Õ³Ï³Ý Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ý»ñ·ñ³íáõÙÁ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ ¿É Ï³ÝË³ï»ëÇ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ ÏáÕÙÇó ·áñÍÁÝÃ³óÇ Ñ³Ý¹»å íëï³ÑáõÃÛ³Ý ³×Ç:

ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý ¨ ÁÝïñ³ñß³í»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý áÉáñïáõÙ Í³·áÕ ËÝ¹ÇñÝ»ñÇ ÉáõÍÙ³Ý û·ïÇÙ³É ïñ³Ù³ËÇÏ³Û Ï»ñå»ñÁ ¨ ³é³ç³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ý»ñ³éáõÙ »Ý ÙÇ ù³ÝÇ ëÏ½µáõÝù³ÛÇÝ ¹ñáõÛÃÝ»ñ: êïáñ¨ Ý»ñÏ³Û³óí³Í ûñÇÝ³ÏÝ»ñÁ í»ñóí³Í »Ý ³ßË³ñÑÇ ï³ñµ»ñ »ñÏñÝ»ñáõÙ ³ÝóÏ³óí³Í ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ Ý»ñÏ³ ¹Çïáñ¹Ý»ñÇ ½»ÏáõÛóÝ»ñÇó ¨ Ñ³Õáñ¹³·ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó:

- *Քաղաքական կուսակցությունների շրջանում պետք է գործի վարքի փոխընդունելի կոդեքս առ այն, թե ինչպես պետք է նրանք իրենց պահեն ընտրարշավների ընթացքում: Դա ապահովում է մի իրավիճակ, երբ գործընթացը համարվում է ազատ և արդար:*
- *Ընտրական հանձնաժողովը պետք է ըստ հնարավորության կազմակերպի հանդիպումներ բոլոր քաղաքական կուսակցությունների միջև քննարկումներ և խորհրդատվություններ անցկացնելու նպատակով: Այն պետք է ապահովի այնպիսի մթնոլորտ, որում քաղաքական բոլոր կուսակցությունները կցուցաբերեն իրենց իրավունքների և պարտականությունների իմացություն՝ ընտրական գործընթացի բոլոր առումների վերաբերյալ:*
- *Մասնավոր անձանց և կորպորացիաների կողմից նվիրատվությունները (ինչպես դրամային, այնպես էլ նյութական) պետք է սահմանափակել փաստարկված չափով, որոնք չեն ընկալվի որպես կաշառք: Այդ սահմանափակումները չպետք է տարածվեն այն մարդկանց վրա, որոնք իրենց աշխատանքը կատարում են անհատույց:*

- *Այն թեկնածուները, որոնք կներկայացնեն ոչ ճիշտ հայտարարագրեր իրենց ընտրարշավի համար ստացված գումարների մասին կամ դրա վրա կծախսեն ավելի շատ միջոցներ, քան նախատեսված է սահմանված կանոններով, պետք է կորցնեն այն պաշտոնը զբաղեցնելու իրավունքը՝ որում ընտրվել են:*
- *Բոլոր կուսակցություններին և թեկնածուներին պետք է պահանջ ներկայացվի հայտարարագրել իրենց ունեցվածքը և ունեցվածքային բնույթի պարտավորությունները՝ նախքան ընտրարշավի սկիզբը և ընտրություններից անմիջապես հետո: Որոշ երկրներում քաղաքական գործչին ընտրությունների որպես թեկնածու գրանցելու պահին պահանջում են հայտարարագիր ներկայացնել իր եկամտահարկի և ունեցվածքի մասին:*
- *Անհրաժեշտ է պատշաճ և ընդունելի մակարդակի վրա պահել կամ ընդհանրապես արգելել վճարովի հայտարարությունները և գովազդը հեռուստատեսությամբ և ռադիոյով: Բացի այդ, ընտրական հանձնաժողովը պետք է որոշի, թե որքան անվճար ժամանակ է տրամադրվելու յուրաքանչյուր կուսակցությանը կամ թեկնածուին հանրային հեռուստատեսության և ռադիոյի եթերում՝ ընտրարշավի ընթացքում:*
- *Անհրաժեշտ է արգելել նախընտրական քարոզը իրենց քաղաքական շահերը հետապնդող խմբերի կողմից, ինչպես նաև այն խմբերի, որոնք դրա համար լիազորված չեն առանձին թեկնածությունների կամ կուսակցությունների կողմից: Նման արգելքը վերջ կդնի խաբեության ճանապարհով միջոցների ծախսման սահմանափակումը շրջանցելու փորձերին: Ընտրական հանձնաժողովի բոլոր պաշտոնատար անձինք պետք է հայտարարագրեր ներկայացնեն իրենց կամուտների, ունեցվածքի և ունեցվածքային բնույթի այլ պարտավորությունների մասին, ընդ որում ինչպես համընդհանուր ընտրություններից առաջ, այնպես էլ հետո:*
- *Ընտրարշավի ժամկետները չպետք է չափից ավելի երկարաձգված լինեն: Դրանց սահմանափակման ճանապարհով կարելի է կրճատել ընտրարշավների ծախսերը: Սակայն դրանք չափազանց սեղմ ժամկետներում անցկացնելու պարագայում իշխող կուսակցությունն առավելություն է ստանում ընդդիմադիր կուսակցությունների հանդեպ:*

Ընտրարշավների ժամանակ հարկ է սահմանափակել քաղաքական կուսակցությունների և թեկնածուների ծախսերը (ինչպես դրամական, այնպես էլ նյութական այլ ձևերով): Այդ ծախսերը նշող հայտարարագրերը պետք է կրեն հրապարակային բնույթ և հանձնվեն ընտրական հանձնաժողովին՝ ընտրության օրից երկու ամիս առաջ: Այդպիսի յուրաքանչյուր հայտարարագրին պետք է կցվի աուդիտորական վկայական, տրված որակյալ աուդիտորի կողմից: Բացի այդ, քաղաքական կուսակցությունները պարտավոր են ամեն տարի ներկայացնել աուդիտորական վկայական, որում մանրամասն թվարկվում են կուսակցության եկամուտները՝ տեղական, տարածաշրջանային և ազգային մակարդակներով:

- *Անհրաժեշտ է արգելել անանուն նվիրատվությունները, ինչպես նաև շինծու կազմակերպությունների միջոցով տրվող նվիրատվությունները:*
- *Պետական հիմնադրամներից տրվող դրամաշնորհները պետք է տրամադրվեն համապատասխան այն բանի, թե ինչպիսի վարք է դրսևորել այս կամ այն կուսակցությունը նախորդ ընտրությունների ժամանակ, կամ էլ ըստ որևէ անկախ ընտրական հանձնաժողովի կողմից կիրառվող համաձայնեցված բանաձևի: Այդ դրամաշնորհները կարող են առնչվել ոչ միայն ընտրարշավի հետ կապված անհետաձգելի գործերին, այլև օժանդակություն հանդիսանալ կուսակցությանը՝ առաջիկա խորհրդարանական ժամկետի համար:*

ՔՎԵԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ՀԱՆԴԵՊ ԻՐԱԿԱՆԱՑՎՈՂ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ակտիվ վերահսկողության իրականացումը արդարության ապահովման կարևորագույն պայման է և գոյություն ունի իրապես ժողովրդավարական բոլոր երկրներում: Ընդդիմադիր քաղաքական կուսակցություններն իրենք էլ պետք է ակտիվորեն վերահսկեն քվեարկության անցկացման բոլոր առումները, ինչպես նաև փաստաթղթերով հավաստեն ցանկացած հայտնաբերված խախտում և հրապարակեն այն հանրային գիտության սեփականություն: Ինչպես արդեն նշվել է, այդ կուսակցությունների ակտիվ գործունեությունը պետք է հենց սկզբից դառնա ընտրական գործընթացի անքակտելի մասը:

Բացի այդ, այդ գործընթացում մեծ դեր պետք է խաղա բուն քաղաքացիական հասարակությունը. այն պետք է վերահսկի ընտրությունների կազմակերպման և անցկացման ընթացքը՝ չցուցաբերելով, սակայն, քաղաքական որևէ կողմնապահություն: Նման քաղաքականություն վարելու ընթացքում քաղաքացիների խմբերին անհրաժեշտ է իրավական և ֆիզիկական հնարավորություններ ստեղծել ընտրությունների ընթացքը դիտարկելու համար: Այդ դերը կարող են ստանձնել արտասահմանցի դիտորդները, որոնց օրինական կարգով կմիանան երկրի քաղաքացիական հասարակության ներկայացնող խմբերը:

Շատ երկրներում, որտեղ քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները նման

å³ñï³Ï³ÝáõÃÛáõÝ »Ý Ïñ»ÉáõÙ Çñ»Ýó íñ³, ³ÝÑñ³Å»ßï ÏÉÇÝÇ áñáß³ÏÇ ÷á÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñ Ùï óÝ»É ÁÝïñ³Ï³Ý ûñ»Ýë¹ñáõÃÛ³Ý Ù»ç` áñå»ë½Ç ï»ÕÇ Ñ³í³ï³ñÙ³·ñí³Í ¹Çïáñ¹Ý»ñÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝ»Ý³Ý Ý»ñÏ³ ·ïÝí»Éáõ ÁÝïñ³Ï³Ý ï»Õ³Ù³ë»ñáõÙ ¨ Ñ»ï¨»Ý ó³ÛÝ»ñ Ñ³ßí»Éáõ ·áñÍ-ÁÝÃ³óÇÝ: ²ÛÝ ¹»åù»ñáõÙ, »ñµ ³Û¹åÇëÇ ËÙµ»ñÇÝ ûñ»ÝùÝ ³ñ·»ÉáõÙ ¿ å³ßïáÝ³å»ë Ù³ëÝ³Ïó»É ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇÝ, ³ÛÝáõ³Ù»Ý³ÛÝÇí, Ýñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý ³ÛÝå»ë ³Ý»É, áñ ¹ñ³ÝáõÙ½·³ó-íÇ Çñ»Ýó Ý»ñÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ: Î³ñ»ÉÇ ¿ ï»Õ»Ï³ï íáõ-ÃÛáõÝ Ñ³í³ù»É` Ý³ËÁÝïñ³Ï³Ý ³ñß³íÁ íñ³-ÑëÏ»Éáõ ¨ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ Ñ³óÙ³Ý ×³Ý³å³ñÑáí: ÜÙ³ÝÑ³ñóáõÙÝ»ñÁ, »Ã» ¹ñ³ÝùÇñ³Ï³Ý³óíáõÙ »Ý å³ïß³× ó¨áí, Ï³ñáÕ »Ý Ñ³í»É³É ëïáõ·áõÙ ¹³ëÝ³É ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ë³ñ¹³-ËáõÙÝ»ñÇ ¹»Ù: ìÏ³ÛáõÃÛáõÝÝ»ñ Ï³Ý, áñ ùí»³ñÏ-í³ ÍÝ»ñÇ Ñ³ñóáõÙÝ»ñÇ ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ññ³å³ñ³-ÏáõÙÁ Ñ»éáõë ï³ï»ëáõÃÛ³Ùµ Ï³Ùé³¹Çáí ³ñ¹-ÛáõÝ³Ïí»ï ÙÇçáó »Ý ÇßË³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÏáõÙÇó ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ë»Õ³ÃÛáõñÙ³Ý ÷áñÓ»ñÇ ¹»Ù:

ØÇç³½·³ÛÇÝ ¹Çïáñ¹Ý»ñÇ ËÙµ»ñÁ µ³ó³éÇÏ Ï³ñ¨áñ ¹»ñ »Ý Ë³ÕáõÙ Ý³¨ Ýáñ ÁÝÃ³óÇÏñ¹³í³-ñ³Ï³Ý »ñÏñÝ»ñáõÙ: Üñ³Ýù Ï³ñáÕ »Ý û·ÝáõÃÛáõÝ óáõó³µ»ñ»É ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ í³Õ ÷áõÉ»ñÇÝ, Ýáñ ÁÝïñ³Ï³Ý ËÙµ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ëÏë»Éáí ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ñ³Ûïáñ¹Ý»ñáõÙ, ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ÁÝÃ³ó-ùáõÙ, ÑÇÙÝ³Ï³Ý ³ñ¹ÛáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ßí³ñÏÇó Ñ»ïá Ï³ñ»ÉÇ ¿ ÉÇÝ»Ý µáÉáñ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ÷áõÉ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ: ²Û¹ ËÙµ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý Ý³¨ Ñ³í³ù»É ó³ÝÏ³ó³Í ÑÇÙÝ³Ë³Ý¹ÇñÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ·Çï»ÉÇù, ÇÝãå»ë Ý³¨ ó³ÝÏ³ÝáõÙ »Ý ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ óáõó³µ»ñ»É Çñ»Ýó ³Ý¹³ÙÝ»ñÇÝ Ï³ñ·³íáñ»Éáõ ùí»³ñÏÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ ¨ Ñ³ßí»ïí»Éáõ ùÝÝ³ñÏáõÙÝ»ñÇÝ ï³Ý»ÉÇ ³Ýí³Ý·³ÛÇÝ ÙÇç³í³Ûñ ·ïÝ»Éáõ Ñ³Ù³ñ:

ú î ²ð ºð Î ðÚ² ¸àÜàð² Î ²Ü ú¶ÜàôÂÚàôÜÀ

úï³ñ»ñÏñÛ³ ¹áÝáñÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý ãáÙÇÝ »Ý Ñá·³É ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ÝÏ³ËáõÃÛ³Ý Ñ³ñóáõÙ: Îñ»ÃÇÏ³Ý Ñ³Ý·áõÛóÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ` ëÏ³í»É ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ ·ÝÑ³ïÙ³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ëñ³ËáõëáõÙ: ²Û¹ ó³ÝÏáõÙ Ï³ñáÕ »Ý ¹³ëí»É ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ Í³ËëÇ ¨ ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ½³ñ·³óÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ µ³ó³Ñ³ÛïÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ïáñ-Í³ÏóÙ³Ý Ñ³Ù³ñ Ý»ñ¹ñáõÙ ³ÝÙÇç³å»ë Ï³ñáÕ »Ý ó³ÝÏ³ó³Í »ñÏñÇ ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇÝ:

Ñ³Ï³ÛÇ »Ã» Ëáëù Ï³Ëí³Í ¿ Ñ³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ÇÝùÝáõñáõÛÝáõÃÛ³Ý ËÝ¹ñÇÝ, Ï³ñáÕ ¿ Ý³¨ ãÛáé³Ý»É ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝ-

Ã³óÇ Ï³ÛáõÝáõÃÛ³Ý å³Ñå³ÝÙ³Ý Ù³ëÇÝ: ²ÝÑñ³Å»ßï ¿` Ñ³ßíÇ ³éÝ»Éáí Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Íñ³·ñ»ñÁ, Ý»ñÙáõÍ»É Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñ, áñáÝù ÏÁ å³Ñå³Ý»Ý ùí»³ñÏáõÃÛ³Ý Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ: ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ ãå»ïù ¿ Ñ³Ý·»óÝÇ ¹Çï³Ï³ÝÇ Ï³Ù Ñ³Ý·»óÝÇ ³éÝ»ÉáõÙ ¨ Ñ³ÛÃ³ÛÇÝ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ Ñ³ñóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ÇñÁÝï ÏÇÝ ³ßË³ï³Ï³Ý ÑÇÙùÇ íñ³ ·ïÝí»Éáõ ÏáñÍáõÃÛ³Ý ÁÝÃ³óùáõÙ` ³éáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ë³ÕÇ Ñ³ÙÁÝÃ³óáõÙ ¨ Ñ³Ùá³å³ï³ëË³Ý ·Çï»ÉÇùÝ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛ³Ùµ:

¼²ÜîÌ² Î ²ÚÆÜ Ìð² Î ÌàôÂÚ²Ü äºî²Î²Ü ØÆæàòÜºðÀ

ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³Ýó³ÏóÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï ½³Ý·í³Í Ñ³ñóÇ ÏáñÍáõÃÛ³Ý å»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ Ñ³Ù³ñÛ³ ÙÇßï ¹»ñ »Ý Ù³ëÝ³Ïó»É ÁÝïñ³Ï³Ý ÷áõÉ»ñÇ ·áñÍÁÝÃ³óÝ»ñÇ ¨ Ñ»ï³ùñùñáõÃÛáõÝÁ ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ Ù»ç Ý»ñ¹ÝáõÙ ¿ Ý³¨ µ³ñ»÷áËÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ: ²ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ »Ã»ñ³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõóÇáÝ³É Ï³Ù ³ç³ÏóáõÃÛáõÝ ïñ³Ù³¹ñ»Éáõ ÑÇÙùáí Ï³ñáÕ »Ý ÁÝÃ³óù³ÛÇÝ ÇÝùÝáõñáõÛÝáõÃÛáõÝÁ å³Ñå³Ý»É Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ñ³Ýñ³ÛÇÝ Ñ³ßí»ïíáõÃÛ³Ý ¨ ³Ýí³Ý·áõÃÛ³Ý ÙÇç³í³ÛñÇ Ñ³Ù³ñ:

ø²Ô²ø²Î²Ü Îàôê²ÎòàôÂÚàôÜÜºðÆ üÆÜ²Üê²ìàðàôØÀ

Ðá·í³Í ³ßË³ï³ÝùÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ï³ñ»ÉÇ ¿, áñå»ë½Ç ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ ýÇÝ³Ýë³íáñí»Ý µ³í³ñ³ñ ã³÷áí ¨ Çñ»Ýó Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝÁ ÃÕÃ³ÏóÇ áõ ³é³ç³¹ñÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ¿ ãáõÝ»Ý³Ý ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ñ»ï³·³ ùÝÝ³ñÏ»Éáõ ÁÝÃ³óÇÏ ùÝÝ³ñÏáõÙÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ÁÝïñ³Ï³Ý Ï³ÙáõÃÛ³Ý Ýñ³ ·áñÍÁÝÃ³óÇ` ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ï»ÝïñáÝ³óíáõÙ:

â³÷³½³Ýó Ù»Í ÃíáíÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³éÏ³ÛáõÃÛáõÝÁ, ÇÝãå»ë Ñ³ïÏ³å»ë Ý»ñÏ³Ûáõó»É ¿ Ýñ³Ýó ÃÕÃ³ÏóÇ³Ý³Ï³Ý »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ï³ñáÕ ¿ ß÷áÃáõÃÛáõÝ ³é³ç³óÝ»É Ñ³Ù³ñ³Ï³Ý Ï³ñÍÇùÇ Ù»ç ¨ ³Ýí»Ç ßÑ³ï Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñ³ÛÇÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ: ´³½Ù³ÃÇí ÷áõñ Ï³Ù³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñ áõÝ»óáÕ »ñÏñÝ»ñáõÙ ß³ï Ù»Í ¿ ²Ý Ñ³Ù³ñ Ý³¨ Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÃÛáõÝ, áñ ÷³ëïáñ»Ý ³é³Ýó³ó Ý»ñÏ³Û³óíáõÙ ¿ ³ÝÑ³Ù³Ï³ñ·áõÙ ß³ï Ùáï ÇÝùÝáõñáõÛÝ ÙÇç³í³Ûñ ³ÏïÇí Ñ³Ù³ñ Ñ³ÝÓÝ³ÅáÕáíÝ»ñÁ

·»ñÇßËáõ ¹Çñù»ñ Ï·ñ³í»Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³ñó»ñÇ ùÝÝ³ñÏÙ³Ý Å³Ù³Ý³Ï ¨ »ñÏñÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ: ¶ñ³ÝóÙ³Ý Ñ³Ù³ñ ù³Ý³Ï³Ï³Ý ³ñ·»É³÷³ÏáóÝ»ñÇ Ï³Ù ûñÇÝ³Ï³Ý Ñ³Ù³ñí»Éáõ Ñ³Ù³ñ Ó³ÛÝ»ñÇ ³ÝÑñ³Å»ßï ÃíÇ í»ñ³µ»ñÛ³É §ß»Ù»ñÇ¦ ë³ÑÙ³ÝáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ ÇßËáõ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³ÝÁ µ³ñ»Ýå³ëï å³ÛÙ³ÝÝ»ñ ÁÝÓ»é»É ù³Õ³ù³Ï³Ý Ùñó³ÏóÝ»ñÇÝ å³Ûù³ñÇó Ñ»ßïáõÑ³Ý·Çëï ¹áõñë ÙÕ»Éáõ Ñ³Ù³ñ: ²Ûëå»ë, å³Ñ³ÝçÁ, áñ Ñ³ÕÃ³Ý³Ï Ñ³Ù³ñ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ ÙÇ³Ù³Ý¹³ï ûÏñáõ·áõÙ å»ïù ¿ Ñ³í³ùÇ Ó³ÛÝ»ñÇ 50%-Çó ââ å³Ï³ë, ÏÑ³Ý·»óÝÇ Ýñ³Ý, áñ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ Ó³ÛÝ»ñÁ Ïµ³ßËí»Ý ÑÇÙÝ³Ï³Ý Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ ÙÇç¨: ÖÇß ï ³Û¹ å»ë, Çñ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ ³é³ç³¹ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÙáõÍáõÙ Ï³ï³ñ»Éáõ Ù³ëÇÝ å³Ñ³ÝçÁ ¹ÅÍ³ñ Ñ³ÕÃ³Ñ³ñ»ÉÇ ³ñ·»Éù ¿ ëï»ÕÍáõÙ ë³Ï³í áõÝ¨áñ Ï³Ù ãù³íáñ Ù³ñ¹Ï³Ýó Ý»ñÏ³Û³óÝáÕ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ⁴: ÜÙ³Ý ëó»Ý³ñÝ»ñÇó Ëáõë³÷»Éáõ Ñ³Ù³ñ µ³í³Ï³Ý ¿ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ í»ñ³µ»ñÛ³É ë³ÑÙ³ÝÝ»É 4-5 ïáÏáë³Ýáó §ß»Ù¦, ÇÝãÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ Ïï³ Ýñ³Ýó ï»Õ»ñ áõÝ»Ý³É Ýñ³Ï³Û³óáõóã³Ï³Ý Ù³ñÙÝáõÙ` Ñ³Ù³Ù³ëÝ³Ï³Ý ÁÝïñ³Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ¹»åùáõÙ, Ï³Ù ¿É å»ï³Ï³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ ëï³Ý³É Çñ ÁÝïñ³ñß³íÇ Ï³½Ù³Ï»ñåÙ³Ý Ñ³Ù³ñ:

Ð³Ù³å³ï³ëË³Ý½ëå³ÝáõÙÝ»ñÇ ¨ Ñ³Ï³ÏßéÇ-Ý»ñÇ µ³ó³Ï³ÛáõÃÛ³Ý ¹»åùáõÙ ÇßËáõ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ï³ñáÕ »Ý »ñÏñÇ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ íñ³ Ñ³ëï³ï»É ½·³ÉÇ ¨, Áëï ¿áõÃÛ³Ý, ââ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý ·»ñÇßËáõÙ ¨ ïÇñ³Ý³É ù³Õ³ù³Ï³Ý Ù»í ÇßË³ÝáõÃÛ³Ý: ÜÙ³ÝÇñ³íÇ×³ÏÝ»ñÁ Ï³Ý»Éáõ Ýå³ï³Ï³í áñáß»ñÏñÝ»ñáõÙ ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³Å³ÕáíÝ»ñÝ ûÅï íáõÙ »ÝÑ³í»ÉÛ³É»Ç³½áñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñáí, áñáÝù ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ »Ý ï³ÉÇë Ýñ³Ýó í»ñ³ÑëÏ»É Ïáõë³Ïó³Ï³Ý Ñ³Ù³·áõÙ³ñÝ»ñáõÙ ³ÝóÏ³óíáÕ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³½³ï¨³ñ¹³ñ µÝáÛÃÁ: ¸³ ³ñíáõÙ ¾ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý ·áñÍ³éáõÃÛáõÝÁ å»ï³Ï³Ý ·áñÍ³éáõÃÛ³Ý»ñÇó ï³ñ³Ýç³ï»Éáõ ¨ å»ïáõÃÛ³Ý Ñ»ï Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÷³ëï³óÇ ÙÇ³Ó³ÛÝ»ñÇ ÷³ßË³ÏÙ³Ý Ï³ñáÕ »Ý Ï³ï³ñ»É ¨ Ñ³ï·Ç ³Ûë ï»ëùáí ÁÝïñáÕ»ñÇ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝÁ:

ÆÜâäºê äºîø¾ ÎàôêÎòàôÂÚàôÜÜºðÀ üÆÜ²Üê²ìàðºÜ ÆðºÜò ÀÜÎð²ðÞ²ìÜºðÀ

ÐéáÙÇ Ï³Ûëñ Ì»ë³ñÁ (Ù.Ã.³. 9-79 ÃÃ.) ÙÇ ³ëÇÃáí ÝÏ³ï»É ¿, áñ §÷áÕÁ Ñáï ãáõÝÇ¦: ê³Ï³ÛÝ, »ñµ Ëáëùp ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ¿ ÷áÕÇó, ³Ýßáõß ï, Ï³ñáÕ ¿ · ³ß³Ñí ÷ã»É: ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ å³Ñ»ÉÁ µ³í³Ï³Ý Ã³ÝÏ µ³Ý ¿: Üñ³Ýó ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ ¿ ³ÝÑñ³Å»ßï ÇÝ ËÝ¹Çñ` Ñ³Ù»Ý³ÛÝ ¹»åë, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë ÁÝïñ³ñß³í»ñÇ Å³Ù³Ý³Ï³Ñ³ïí³Í Ï»Ýë³·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý:

ø³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³ÝÙ ½µ³Õ·áõÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ûñÇÝ³Ï³Ý ¿ Ñ³Ù³ñíáõÙ ÙÇçáóÝ»ñó` Ñ³Ù»Ý³ÛÝ ¹»å, ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏÙ³Ý ³Ûëå»ë ÁÝïñ³Ï³Ý Çñ ÏáõÛÝ³ÏóÝ»ñÇ ÷³ëï³óÇ ÙÇ³Ó³ÛÝ»ñÁ ³Ýó ÃíÇ Í³Ý»Éáõ Ï³ñáÕ ¿ µ³í³Ï³Ý ÃÇí Ñ³Ù³Ï³ÝÇ ÃÛáõÝ Ñ³Ù³ñ ÁÝïñ³Ï³ÝÇ Ñ»ï Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝïñ³Ï³Ý Ù³ëÇÝ ÁÝïñ³ñß³íÇ ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÁ Ï³ñ·³íáñáõÙ: ²Û¹ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ ÁÝïñáÕÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ç»ñ³Ï³Ý í»ñ³µ»ñÛ³É ÏÝ³ËÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³Ù³ñ ³Ý»É ¿ ÁÝïñáõÃÛáõÝÁ Ù»ÍáõÃÛ³Ý Ù»ç ³ÛÝ Ï³ñ·³íáñ»Éáõ ¹»åùáõÙ Ý³¨ ÝÙ³Ý Ï³ÙÇ ÁÝïñ³Ï³Ý Ó³ÛÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ñ³í³ë³ñ µ³ßËí³Í Ñ³Ù³Ó³ÛÝ ½Ý»Éáõ ÙÇçáóÝ»ñÁ µ³í³Ï³Ý »Ý å»ïù ¿ ÉÇÝ»Ý µ³í³ñ³ñ Ý»ñÏ³Û³óáõÙ Ñ³Ù³ñ:

¶áñÍÁÝÃ³óÁ Ñ³Ý·»óÝáõÙ ¿, áñ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÷áÕ ÁÝïñáÕÝ»ñÁ, Ï³Ù µáÉáñÁ ¿É ÷áÕÇ Ñ»ï, Ï³Ù ÁÝïñáÕ³Ï³ÝÇ ÝÙ³ÝáõÃÛáõÝ Ù³ëÝ³ÏÇó Ñ³Ý·»óÝáÕ ÃíÇ Ýñ³Ýó Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ ÁÝïñ³íáñáõÃÛ³Ý Ï³ñ·Ç ÷áÉÇ Í³ËëáõÙ` Ï³ï³ñíáõÙ »Ý ûñ»Ýëïáõ½³ÛÇÝ Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»ñÇ ù³ñá½ãáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ:

ÖÇßï ¿ Ýß»É ëï³óí»É ÙÇçáóÝ»ñÇ Í³í³ÉÇ ¨ ûñÇÝ³Ï³Ý ëï³óí³Í ÙÇçáóÝ»ñÇ ·áñÍ³éáõÃÛ³Ý ÙÇç¨ Ï³åÁ: Ø³ëÝ³íáñ Ýí»ñ³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ µ³ÝÏÇ Ñ³ßÇí ¿ ÷áË³ÝóíáõÙ Ñ³Ï³å»ë Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ³Ý³ñ·»É, Ï³Ù ¿É å»ïù ¿ ûñÇÝ³Ï³Ý ³éáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ÁÝïñ³ñß³íÇ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇç¨ Ù»Í Ï³åÁ Ñ³ëÏ³Ý³ÉÇ ¿ ³Û¹ ÝÇ Ñ³Ù³ñ ³éáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ³Ûë Ù³ëÇÝ Ñ³Ù³ÏáõÝ»ñÇ ÙÇç¨ ³ÝÃÇíÝ»ñ ÙÇÉÇáÝ Ñ³Ù³ñ ·áñÍ³éáõÃÛáõÝÝ»ñ: ê³Ï³ÛÝ ¿ ³Ïï ¿ Ñ³Ù³ñÝ»ñÇ Ï³ñáÕ ¿ »ñÏñÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý å»ïù ¿ ÉÇÝ»Ý ³ÝÑñ³Å»ßï ÙÇçáóÝ»ñÇ Ù»Í³Ù³ëÁ ÏÝ³ËÁÝïñ³Ï³Ý ÷áõÉáõÙ:

²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, å»ïù ¿ Ýß»É åÉ³Ý³íáñáõÙÁ Ï³ñáÕ ¿ Ý³¨ ÍÝ³Ý· å³ñáÝ³Ï»É ³ÛÝ ¹»åùáõÙ, »ñµ Ñ³Ý·»óÝáõÙ ¿ Ù³Ýñ áõ ÃáõÛÉ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÃíÇ ³×Ç, ÇÝãÁ Ï³ñáÕ ¿ÙÇ³Ý ÙÇ³Ó³ÛÝ Ñ³ëÝ»É ³Ûë Ñ³ñó»ñÇ ½»ñÍÙ³Ý»ñÇÝ ÙÇçáó Ý»ñÏ³Û³óÝ»ÉÝ»ñÇ ³í»É Ñ»ßï, ù³Ý »ñµ ÙÇç³Ï³: ²Ýß³Ñ³Ï³Ý §ÁÝïñ³Ï³Ý ³ñ·»É³÷³Ï¦ ãå»ïù ¿ ÉÇÝÇ ³Ý-

ù³Ý µ³ñÓñ, áñ ¹³éÝ³ ³Ý³Ýó³Ý»ÉÇ: ê³Ï³ÛÝ ÑÝ³ñ³íáñ ¿ Ý³¨, áñ ³Û¹åÇëÇ §³ñ·»É³÷³Ïáó-Ý»ñÇ¦ ë³ÑÙ³ÝÙ³Ý ³ñ¹ÛáõÝùáõÙ ÏÏ³·Ç ÁÝïñ³-Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÇ ë³ÑÙ³Ý³¹ñ³Ï³ÝáõÃÛ³Ý Ñ³ñ-óÁ: ²Ûëå»ë, Ð³ñ³í³ýñÇÏÛ³Ý Ð³Ýñ³å»ïáõÃÛáõ-ÝáõÙ ëÏë»óÇÝ åÝ¹»É, áñ 1998 Ã. »ñÏñáõÙ ÁÝ¹áõÝí³Í §ÊáñÑñ¹³ñ³ÝáõÙ Ý»ñÏ³Û³óí³Í ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å»ï³Ï³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙ¦ íñ³·ÇñÁ Ëïñ³Ï³Ý µÝáõÛÃ ¿ ÏñáõÙ ³ÛÝ Ïáõë³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å, áñáÝù ã»Ý Ï³ñáÕ³ó»É Ñ³Õ-Ã³Ñ³ñ»É ë³ÑÙ³Ýí³Í §ß»ÙÁ¦:

ÆÝãå»ëÇÝ ¿É ÉÇÝÇ ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³í³ù³·ñÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ, ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ Ñá· ï³Ý»É ³ÛÝ Ù³-ëÇÝ, áñå»ë½ ³ÛÝ ãÑ³Ý·»óÝÇ ß»ÕáõÙÝ»ñÇ »ñÏñÇ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·áõÙ, áñáÝó Ñ»ï¨³Ýùáí µáõÝ ÅáÕáíñ¹³í³ñõëÏ³Ý Ï³éáõÛóÝ»ñÇ Ý»ñëáõÙ Ïß»éùÇ ÝÅ³ñÁ ÏÃ»ùíÇ Ýñ³Ýó ÏáÕÙÁ, áõÙ Ñ³Ù³ñ Ñ³ëáõ »Ý Ëáßáñ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ: Þ³ï »ñÏñÝ»ñ åñ³ÏïÇÏ³ÛáõÙ ÏÇñ³éáõÙ »Ý ³Û¹ ÇÇñ³-íÇ×³ÏÇ í»ñ³ÑëÏÙ³Ý Ù»Ë³ÝÇ½ÙÝ»ñ, ë³Ï³ÛÝ ¹ñ³Ýù Ñ³Ù³×³Ë ³Ý³ñ¹³ÛáõÝ³í»ï »Ý: ÆÝãå»ë ³ñ-¹»Ý ÝßíáõÙ ¿, ÝáõÛÝÇëÏ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ÅáÕáíñ¹³í³-ñ³Ï³Ý ³í³Ý¹áõÛÃÝ»ñ áõÝ»óáÕ »ñÏñÝ»ñÁ, áñáÝù ³é³ï³ÓÝ»óÇÝ»ñ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý »ÝÃ³Ï³-Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ, ÇñÝóÇ íñ³ ½·áõÙ »Ý ÷áÕ»ñÇ ³ÝûñÇÝ³Ï³Ý ë³ÏóÙ³Ý Ññ³ï³Ï³Ý ëÏ³½µÝ³ÉÇ³Ï³Ý ³½¹»óáõÃÛáõÝÁ: ºñÏñÝ»ñ-ñÇó Ù»ÏáõÙ Ññ³Å³ñ³Ï³Ý ïíÇ³Í Í³ñ³Ý³å»ïÁ Ñ³Ù³ï³Ï»ñåáõÙ Ññ³Å³ñíáõÙ ¿ñ Ù³ïÝ³Ý³ÛÇÝ»É Ýñ³Ýó, áõÙÇó ÙÇçáóÝ»ñ ¿ñ ëï³Ýáõ, å³ïí³ëï³Ý»Éáí, áñ Ëáëù ¿ ïí»É ãµ³ó³Ñ³Ûïí»É ³Û¹ §µ³ñ»ñ³ñ-Ý»ñÇ¦ ³ÝáõÝÝ»ñÁ:

ÆÝãå»ë Ý³Ë³ï»ëí³Í Ñ³Ù³å³ïñ³ëïÇ í³ñÇ, Ó»éÝ³ñÏÇ ÉÇÝ»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³å³ÑáíÙ³Ý ³ÏÝ³ÛÇÝ áñÇ ÙÇçáóÝ»ñÇ Ñ³ÛÃ³ñ³ñí»É ¿ ÷áñÓ»ñ ³Ý¹áõÝ³ÍÇ Ù³ëÇÝ, ã³óÇ ³é³çÇÝ Ñ³ÛïÝÇ: ²Ûëå»ë, ³ßË³ñÑÇ ÙÇ ß³ñù »ñÏñÝ»ñÇ ÷áñÓÁ ÇÝ¹³ÏóáõÙ ¿, áñ ·áñÍáÕ ³ÛÝ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÁ, áñáÝó ß³ï Ñ³×³Ë Ñ³ÝÓÝí³Í »Ý ³í»É Ù»Í Ù³ëßï³µÝ»ñÇ ïÝï»ë³Ï³Ý Ñ³Ûó»ÉÇ³ó³Ý ¨ ³ÝÑ³ÛïáõÃÛ³Ý Ñ³Ý·áõÙ³Ý ³é³ç³óÝ»ÉáõÝ, ÇÝãÁ ãÇ ³å³ÑáíáõÙ ³Ýí³ÝÇ Ñ³Õ³Ã³Ý³Ï³Ý, ë³Ï³ÛÝ ÉÇ³ñÅ»ù Ñ³Ý³ÓÏÍáõÃÛáõÝÁ: ²Ûëå»ë, ÙÇÝã¨ ³Ñ³ÝÓÝí»É ¿ÇÝ Ñ³Ý·³ÛÝ ÉÇÝ»ÉáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÁ, áñáÝù ÃáõÛÉ ¿ñ ï³ÉÇë å³ÑáíÙ³Ý »ÝÃ³Ï³Ý ïÝï»ë³Ï³Ý Ëï³ÝÇ³Ï³ÝáõÃÛáõÝÁ: Î³Ù ÃáõÛÉ ï³Éáí ÙÇÝã¨ Ñ³ñÏ³ÛÇÝ Ó³ÛÝ»ñÇ Ý»ñ·áñÍÇ Ï³ñ·»ñÇ ï³ñµ»ñ ËÙµ»ñÇ Ñ³Ù³ñ Ñ³í³ë³ñ ÇñÃáõÝ ë³ÑÙ³ÝáõÙÝ»ñÇ Ñ³ëï³ïáõÙÁ:

ºÃ» ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý Ã³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝÁ Ñ³Ù³ñ ³ÝÑñ³Å»ßï ¿ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇó ã»Ý å³Ñ³Ýç»É ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ¨ ÷áõÛÃ³ÛÇÝ ÙÇçáóÝ»ñÇ ÝáõÛÝ ã³÷áí Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝ ÉÇÝÇ ³ÛÝÇÏ Ñ³Ù³ñ, áñ Ñ³Ý»É µ³Ñ³Ýç³Ï³Ý

»½ñ³Ñ³Ý·áõÙÝ»ñÁ, Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ ÏÇñ³éÙ³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ ¿ Ïáñó»ÝáõÙ ÇÙ³ëïÁ` ýáñÙ³É ³Ýó³ÏÝ»ñÇ ÝÙ³Ý Ñ³ÛÃ³ñ³ñáõÙ, »ñµ »ÉÇ Ý»ñÏ³Û³óíáõÙ »Ý Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝÝ»ñ, áñáÝó ÷³ëï³ó³Ï³Ý ÉÇÝ»ÉÁ ãÇ ëïáõ·íáõÙ:

²Ýïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³óÁ Ï³ñáÕ ¿ Ùß³ÏíÇ ÝáõÛÝÇëÏ ³é³Ýó Ñ³ëï³ï³ñ³ñ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý Ñ³ïáõÏ í³ñÏ»ñÇ, ÇÝãå»ë ¹³ ¿ ùí»³ñÏáõÃÛáõÝÁ ³é³çÝ³ÛÇÝ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ, ÇÝãå»ë Ý³¨ áñáß³ÏÇ »ñÏñÝ»ñáõÙ Ó³ÛÝ»ñÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ ÏáÕÙÝ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ µ³ßËÙ³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÁ, áñáÝù Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÙ »Ý áÕç ï³ñí³ ÁÝÃ³óùáõÙ ³ÛÝ ëÏ½µáõÝùÇÝ, áñ ³Û¹ ÙÇçáóÝ»ñÁ ¹ñ³Ù³Ï³Ý Ñ³ïÏ³óáõÙÝ»ñÇ Ó¨áí ïñ³Ù³¹ñíáõÙ »Ý Ó³ÛÝ»ñÇ ù³Ý³ÏÇ Ñ³Ù³Ó³ÛÝ: ²ÛëÇÝùÝ, Ù»Í µ³ÏÇ ß³Ñ»ñ »Ý ëï³ÝáõÙ ËáßáñÝ»ñÁ, ÇÝãÁ Ñ³Ý·»óÝáõÙ ¿ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ù³Õ³ù³Ï³Ý áõÅ»ñÇ ÙÇçáóÝ»ñÇ ë³Ñ½³ÝÙ³Ý ¨ ³í»É ÷áùñ ÏáõëÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ÙÇçáóÝ»ñÇ Ï³ñ·»ñÇ ëáíáñ»Éáõ ëÏ½µáõÝùÁ:

ØÇ ³Ùµáõç ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý ³ñß³íÝ»ñÇ ³Ýó³ÏóáõÙ ¿ ÉÇÝáõÙ »ñÏñÇ ³éáÕçÇ³Ï³Ý ³í³Ý¹³ÏÝ»ñÇ ³Ýí³Ý»ñáí ·Ý³ÃáÕ ¹³ÝÁ. ýÇÝ³ÝëÝ»ñÇ Ñ³ñÙ³Ý ÙÇçáó ¿ »ñÏñÇ ë³ÑÙ³Ý³ÛÇÝ Ñ³ñóáõÙÝ»ñÁ: ²Û¹ Çñ³íÇ×³ÏÇ å³ï×³éÝ ³Ûëå»ë, áñ ³å³·³ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ Ñ³Õ³ÕáõÃÛ³Ý Ñ³ñóáõÙ, Ñ³Ù³ñ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ñß³íÝ»ñÁ ÙÇ³ÛÝ Ñ³Ùå³ï³ëË³Ýáõ ëÏ½µáõÝùÇ ÑÇÙ³Ý íñ³` ëå³éáÕ ³ÝÑ³ï³Ï³Ý ÉÇÝ»Éáí »ñÏñÇ ÙÇçáóÝ»ñÇ ¹Ç»ñÇ ÁÝïñáõÃÛ³Ý ³ÝËáõÙµ ¨ Ñ³Ù³ñ Ñ³ë³ñ³Ï³Ï³Ý Ù³ñ¹Ï³Ýó ßñç³Ý³Ï: Ü³¨ Ñ³×³Ë Ñ»ñÃ³ÃáÕ ÏáÕÙÝ³Ï³Ý Ñ³Ùå³ï³ëË³ÝÇ ëï³óáõÙÁ, áñÁ Ù»Í ·áñÍÇ ¿Ï³ï³ñáõÙ ùí»³ñÏáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ¨ ³ÝÑñ³Å»ßïáõÃÛáõÝ ¿ ÏÇñ³éíÇ Ù»ÏÇó ³í»ÉÇ ³Ý·³Ù ÁÝïñ³ñß³íÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ:

Àëï ³ÛÝÙ ÁÝïñ³ñß³íÝ»ñÇ Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛáõÝÁ ïí³Éáõ ÁÝÃ³óù³Ï³Ý ÇñÝó Ñ»ïÁ Ã³ÕÝíáõÙ ¿ Ñ³Ý·³Ù³ÝùÇó, áñ Ý»ñÏ³Û³óíáõÙ »Ý Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÃÛáõÝ ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ïÏ³óáõÙÝ»ñÇ ûñ»ÝùáõÙ, ÇÝãÁ ¨ ÏáõÙ »Ý ·áñÍÇ ³Ýó³Ï³óÙ³Ý Ï³ñ·»ñÇ ³ÛÝåÇëÇ Ó¨»ñ, ÇÝãåÇëÇù ¿ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ÁÝïñ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ, Çñ³í³Ï³Ý, ¨ Ù³ëÝ³íáñ³å»ë »ñÏñÇ ý³Ï³Ý Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝÁ:

ÆÜâäºê ä ºÎø¿´²ÞÊìÆ ü²Ü²Üê²ìàðàôØÀ Îàôê²ÎòàôÂÚàôÜÜºðÆ ØÆæºì

ÆÝã Ëáëù, µáÉáñ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³Ý¹»å Ñ³í³ë³ñ ÙáïºóÙ³Ý ëÏ½µáõÝùÁ ÙÇ³Ï ï³ñµ»ñ³ÏÁ ã¿` Ýñ³Ýó Ñ³Ù³ñ Ý³Ë³ï»ëí³Í ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙÁ µ³ßË»ÉÇë: Ð³½Çí Ã» Ýå³ï³Ï³Ñ³ñÙ³ñ áõ ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý ¿³ÝÝß³Ý ÙÇ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñ»É ÝáõÛÝ ã³÷áí, ÇÝã»ë ³½·³ÛÇÝ ÑÇÙÝ³Ï³Ý ÇÝëïÇïáõï Ý»ñÏ³Û³óÝáõ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³ÝÁ:

¶áÛáõÃÛáõÝ áõÝÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ ³ÛÝ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý Ý»ñ¹ñáõÙÝ»ñÇ Ñ»ï Ï³å³í³Í, áñáÝù Ñ³ë³Ý³ÉÇ ÏáõÃÛáõÝÁ Ï³ñáõ¿Çñ»Ý ÃáõÛÉ ï³É Ý»ñ¹Ý»É ë»÷³Ï³Ý ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ï³éáõÛóÝ»ñÇ Ù»ç: àõñ»ÙÝ, ÇÝãå»ë ³é³í»É³·áõÛÝ ³Ý³ã³éáõÃÛ³Ùµ µ³Å³Ý»É ïñ³Ù³¹ñí³Í ÙÇçáóÝ»ñÁ: àñáß »ñÏñÝ»ñáõÙ å»ï³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ ïñíáõÙ »Ý Ïáõë³Ïóáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇÝ` Ý³Ëáñ¹ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñáõÙ ëï³ó³Í Ï³Ù Ý»ñÏ³ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇÝ ëå³ëíáÕÝ»ñÇ ÓÛ-Ý»ñÇ Ñ³Ù³Ù³ëÝáñ»Ý: ì»ñçÇÝ ¹»åùáõÙ Ïáõë³Ï-óáõÃÛáõÝÁ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ áõÝÇ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñ ÷áËÑ³ïáõóáõÙ ëï³Ý³Éáõ` Ý³ËÝ³Ï³Ý ÁÝïñ³ñß³í ÷áõÉÇ ÁÝÃ³óùáõÙ: ÀÝï ³Û¹Ù ã»Ý ï³ñí³Í Ý³Ëáñ¹ Ýñ³Ýó Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÁ Ã»áñ»Ù³Ï³Ý ÁÝïñáõÃÛáõÝ Ýñ³ÝóÝ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÁ` áñå»ë ³ÝÏ³Ë Ñ³Ù³ï»ùëï»ñÇ:

§²¼¸ºòàôÂÚ²Ü ì²Ö²èø¦

Â»¨ ß³ï »ñÏñÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ ³Ûë ³ñï³Ñ³Û-ïáõÃÛáõÝÁ µ³í³Ï³Ý Ýáñ ¿, §³½¹»óáõÃÛ³Ý í³×³éù¦ ÏáãíáÕ ÇÝã³í³Ë³ Ëïñáõ Ñ³Ù³ñ³Ù³ Ýßñ»Ý Ñ³ÛïÝÇ ¿ ÙÇ ³ÙµáÕç ß³ñù »ñÏñÝ»ñáõÙ, Ù³ëÝ³íáñ³å»ë ûñ³Ý³Ï³ÝÇ ÁÝÃ³óùáõÙ: §²½¹»óáõÃÛ³Ý í³×³éù¦ ÇñÝ»ÇóÝ Ýñ³Ý³Ëáë ó³ÛóÝ ÇñÏ³Û³óÝáõÙ ¿ ÙÇ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝ, »ñµ ÇÝã³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñ ¿ ³ÝÙÇç³Ï³Ý ³½¹»óáõÃÛáõÝ áõÝ»óáÕ áñ¨¿ ÃÝÇ ÷áÕÇ Ñ³×³ËáõÙ¦ ¿: ÀÝ¹ áñáõÙ, ÙÇçÝáñ¹³Ï³Ý, áñå»ë ³ÛÝ, §Ï³ß³éùÇ ÇñÝ»ÇóÝ áñå»ë Ï³åÇï³É: ú·ÇÝ³Ï, ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍÇã»ñÁ Ï³Ù µ³ñÓñ³ëïÇ×³Ý å³ßïáÝÛ³Ý»ñÁ ÇñÁÝó ù³Õ³ù³Ï³Ý ·áñÍáõÝ»áõÃÛ³Ý · ³ÕïÇÇ ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙÁ ¹ñ³Ù³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÇ` Ñ³Ï³-Ýáñ¹ ÇñÏ³Ûóáõó Ù³ßå³ÝáÕ»Éáí ÁÝïñ³ñß³í ûñ»ÝùÝ»ñÇÝ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý` Ñ³Ù³å³ï³ëË³ÝáõÃÛáõÝ Ñ³ñ³µ»ñáõÃÛáõÝÝ»ñÁ Ñ³Ù³ï»ùëï³ÛÇÝ ³ÛÙ ÷³ëï³Ï³Ý áã Ñ³Ù³Ó³ÛÝáõÃÛáõÝ ¨ ³Ý³ëï³óíáÕ ÙÇçáóÝ»ñÇ ëå³éÙ³Ý Ù³ëÇÝ Ï»ëáõÃÛáõÝÁ:

ºñÏñ³Ï³Ý ÁÝïñáõÃÛ³Ý ³ñ·»ÉùÁ ¿ ÝáõÛÝ ëÏ½µáõÝùÁ: ´³óÇ ³Û¹, ÝáõÛÝ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙÝ»ñÝ »Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ ³½¹»óÇÏ ÙÇçáóÝ»ñÁ ÙÇ³Ï µ³Å³ÝáÕ ³ñÅ»ù³Ýß³ÝÝ»ñÇ Ñ³Ù³ñ:

¶ñ³Ý¹ Ý³Ë³Ý³ÏÝ»ñÇ, ë»÷³Ï³Ý Ù³Ñ³Ï³ÉÝ»ñÇ Ñ³ñÏ³Ñ³-í³ùÇ, »ñÏñÇ ï³ñ³ÍùáõÙ Ï³Ù ³ñï³ë³ÑÙ³ÝáõÙ ·ïÝíáÕ, áñáÝù ³é³Ýó Ï³ñ·³íáñí³Í »Ý µ³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñáõÙ áñå»ë ù³Õ³ù³Ï³Ý å³ÛÙ³Ý:

²ÜÒÆ ä²ðîØ²Ü Øºì ÜÞ²Ü²ÎàôÂÚàôÜÀ

²Ýó³Í ¹³ñÇ 90-³Ï³Ý Ãí³Ï³ÝÝ»ñÇÝ Ð³ñ³í³ÛÇÝ Îáñ»³ÛÇ Ï³é³í³ñáõÃÛáõÝÁ µ³ó³éÇÏ ù³ÛÉ Ó»éÝ³ñÏ»ó ãÑï»ë³Ý»É ÙÇ³ÛÝ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³Ïóáõ-ÃÛ³Ý ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý Ñ³ñóÁ, ³ÛÉ¨ ³ÛÝ Ï³å»É Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç Ñ»ï: ÂÇí 13957 ûñ»Ýùáí ÁÝïñ³Ï³Ý ³ñß³íÝ»ñÇ Ïáõë³Ïó³Ï³Ý Ï³ñ·³íáñáõÙ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý ³é³í»É ÷³ÏÁ »ÝÃ³¹ñí»ó, ÇÝÏ³ïáõÃÛáõÝ ûñ»Ýùáí: Ð³Ù³Ó³ÛÝ Ýáñ ÏáõÙ, µáÉáñ ýÇÝ³Ýë³Ï³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ, Ýñ³Ýó ÃÇíÁ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ë³ÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÇÝã»ë ¨ å³ñï³¹Çñ ¨ ³Ýíñ³Ý ÑÇÙ, »Ý³Ï³ ¿ÇÝ ·ñ³ÝóÙ³Ý ÙÇçáóÝ»ñÁ Ï³ÙáõÝ»ñÇ ³ÝÏ³Ë ÃÝÇ ÙÇ»ÝÇ ÏÝá»ñÁ Ï³Ù Ñ³Ù³Ó³ÛÝ: ²ÛÝ Ñ³ñóÝ»ñÁ, áñáÝù ÙÇçáóÝ»ñÇ Í³Ëë»ñÇ ¿ÇÝ í»ñ³µ»ñáõÙ, ¨ ³Ûë å³ñï³¹Çñ ÙÇçáóÝ»ñÇ ³ÛÉ ·ñ³ÝóÙ³Ý ÑÇÙù»ñÇ áõ Ñ³Ù³Ï³ñ·Ç ³ÛÝ ¿ÇÝ »Ýó³Ï³ ëï³óí³Í, áñáÝù áõÙ Ëáñ³óí»É ¿ÇÝ ÙÇç³½·³ÛÇÝ ¨ ³ñï³ë³ÑÙ³ÝÛ³Ý Ñ³ëó»Ý»ñÇ ÏáõÝ»ñÇ Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÙÇçáóÝ»ñÇ ÇñÁÝó ÏñáõÙ ¿ÇÝ ÏáõÝ»Ý ³é³ÝÓÇÝ ÑÇÙÝ³Ï³Ý áõÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ:

²è²æ Þ²ðÄì ºÈàô àôÔÆÜºðÆò ØºÎÀ

2003 Ã. ³åñÇÉÇÝ ºíñáå³ÛÇ ËáñÑñ¹Ç ³é³ç³ñÏ»ó §ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ ÁÝïñ³ñß³í ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý ·áñÍáõÙ Ïá-éáõåóÇ³ÛÇ ¹»Ù å³Ûù³ñÇ ÁÝ¹Ñ³Ýáõñ Ï³ÝáÝÝ»ñÁ¦[6]:

I. ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñáõÙÁ ³ñï³ùÇÝ ³ÕµÛáõñÝ»ñÇó

Ðá¹í³Í 1. ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ å»-ï³Ï³Ý ¨ Ù³ëÝ³íáñ ³ç³ÏóáõÃÛ³Ý óáõó³µ»ñáõÙÁ

Ինչպես պետությունը, այնպես էլ նրա քաղաքացիներն իրավունք ունեն աջակցություն ցուցաբերել քաղաքական կուսակցություններին:

Պետություններից պահանջվում է աջակցություն ցույց տալ քաղաքական կուսակցություններին: Պետական աջակցություն ցույց տալը պետք է սահմանափակվի հիմնավորված վճարներով: Պետական աջակցությունը կարող է լինել ֆինանսական:

Պետական աջակցության բաշխման հարցում հարկ է կիրառել օբյեկտիվ, արդար և հիմնավոր չափանիշներ: Պետությունները պետք է ապահովեն այնպիսի դրություն, երբ պետության և/կամ քաղաքացիների ցույց տված ցանկացած աջակցություն չի կարող ոտնահարել քաղաքական կուսակցության անկախությունը:

Հոդված 2. Քաղաքական կուսակցության կողմից ստացվող նվիրատվության բնորոշումը

Նվիրատվություն է հանդիսանում ցանկացած գիտակցված ակտ՝ քաղաքական կուսակցությանը տնտեսական կամ այլ շահ տրամադրելու նպատակով:

Հոդված 3. Նվիրատվության վերաբերյալ կիրառվող ընդհանուր սկզբունքները

ա. Քաղաքական կուսակցություններին նվիրատվությունները կարգավորելու նպատակով պետության կողմից ձեռնարկվող միջոցները պետք է ապահովեն կոնկրետ կանոններ, որպեսզի.

- բացառեն շահերի բախումը,
- ապահովեն նվիրատվությունների թափանցիկությունը և թույլ չտան քողարկված նվիրատվություններ,
- խուսափեն քաղաքական կուսակցության գործունեությանը վնաս պատճառելուց
- ապահովեն քաղաքական կուսակցության անկախությունը:

բ. Պետություններին հարկ է.

I. ապահովել քաղաքական կուսակցությունների կողմից ստացված նվիրատվությունների հրապարակայնությունը, մասնավորապես նրանց, որոնք գերազանցում են հաստատված սահմանը,

II. քննարկել քաղաքական կուսակցություններին նվիրատվությունների գնահատային արժեքը /նվիրատվության գումարը սահմանափակող կանոնների սահմանման հնարավորությունը,

III. միջոցներ ձեռնարկել սահմանված չափաքանակները շրջանցելու փորձերի դեմ:

Հոդված 4. Նվիրատվությունների ազատումը հարկադրումից

Հարկաբյուջետային օրենսդրությունը կարող է նախատեսել քաղաքական կուսակցություններին արված նվիրատվությունների ազատում հարկադրումից: Հարկադրումից ազատումը պետք է կրի սահմանափակ բնույթ:

Հոդված 5. Նվիրատվություններ իրավաբանական անձանց կողմից

ա. Ի հավելումն վերոնշյալ կանոնների, որոնք կիրառվում են նվիրատվությունների վերաբերյալ, պետությունը պետք է ապահովի.

I. իրավաբանական անձանց կողմից քաղաքական կուսակցություններին արվող նվիրատվությունների գրանցում հաշվապահական գրքերում և այդ իրավաբանական անձանց հաշիվներում,

II. նվիրատվությունների մասին իրավաբանական անձի բաժնետերերի կամ ցանկացած ներկայացուցիչների իրազեկում:

բ. Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն՝ ուղղված գործադիր իշխանության ցանկացած մարմնին ապրանքներ կամ ծառայություններ մատուցող իրավաբանական անձանց կողմից արվող նվիրատվությունների սահմանափակմանը, արգելմանը կամ այլ խիստ կարգավորմանը:

գ. Պետությունները պետք է արգելեն նվիրատվությունները քաղաքական կուսակցություններին պետության վերահսկողության տակ գտնվող իրավաբանական անձանց կողմից՝ ներառյալ պետական իշխանության բոլոր մարմինները:

Հոդված 6. Նվիրատվություններ այս կամ այն քաղաքական կուսակցության հետ կապված իրավաբանական անձանց

Քաղաքական կուսակցություններին արվող նվիրատվությունների վերաբերյալ կանոնները, բացառությամբ 4-րդ հոդվածում նշված հարկադրումից ազատելու մասին կանոնի, անհրաժեշտության դեպքում պետք է կիրառվեն նաև այն բոլոր իրավաբանական անձանց նկատմամբ, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի կապված են այս կամ այն քաղաքական կուսակցության հետ կամ որևէ ձևով գտնվում են այս կամ այն քաղաքական կուսակցության վերահսկողության տակ:

Հոդված 7. Նվիրատվություններ օտարերկրյա դոնորներից

Պետությունները պետք է կոնկրետ սահմանափակեն, արգելեն կամ որևէ այլ կերպ կարգավորեն նվիրատվությունները օտարերկրյա դոնորների կողմից:

II. Թեկնածուների և ընտրված պաշտոնատար անձանց ֆինանսավորման աղբյուրները

Հոդված 8. Ընտրություններին թեկնածուների և ընտրված ներկայացուցիչների հանդեպ ֆինանսավորման կանոնների կիրառումը

Քաղաքական կուսակցությունների ֆինանսավորմանը վերաբերող կանոնները պետք է համապատասխան փոփոխություններով վերաբերեն նաև.

- ընտրությունների ժամանակ թեկնածուների ընտրարշավների ֆինանսավորումը,
- ընտրված ներկայացուցիչների քաղաքական գործունեության ֆինանսավորումը:

III. ÀÝïñ³ñß³íÝ»ñÇ ³ÝóÏ³óÙ³Ý Í³Ëë»ñÁ

Ðá¹í³Í 9. Ì³Ëë»ñÇ ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏáõÙ

Պետությունները պետք է միջոցներ ձեռնարկեն, որպեսզի քաղաքական կուսակցությունների մոտ թույլ չտրվի ֆինանսավորման առումով չափազանց մեծ պահանջմունքներ: Նման միջոց կարող է հանդիսանալ ընտրարշավների անցկացման ծախսերի չափի սահմանափակումը:

Ðá¹í³Í 10. Ì³Ëë»ñÇ Ñ³ßí³éÙ³Ý ·ñ³éáõÙ

Պետությունները պետք է պահանջեն հաշվառման գրառումներ կատարել ընտրարշավների անցկացման բոլոր ուղղակի և անուղղակի ծախսերի առումով՝ ըստ յուրաքանչյուր քաղաքական կուսակցության, թեկնածուների յուրաքանչյուր ցուցակի և յուրաքանչյուր թեկնածուի:

IV. Â³÷³ÝóÇÏáõÃÛáõÝ

Ðá¹í³Í 11. Ð³ßÇíÝ»ñ

Պետությունները պետք է պահանջեն քաղաքական կուսակցություններից և 6 հոդվածում նշված նրանց հետ կապված իրավաբանական անձանցից, որպեսզի նրանք պատշաճ կերպով վարեն հաշվապահական գրքերը և հաշիվները: Քաղաքական կուսակցությունների հաշիվները պետք է լինեն այնպիսին, որ անհրաժեշտության դեպքում դրանց մեջ մտնեն 6 հոդվածում նշված իրավաբանական անձանց հաշիվները:

Ðá¹í³Í 12. ÜíÇñ³ïíáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ñ³ßí³éáõÙ

ա. Պետությունները պետք է պահանջ ներկայացնեն այն մասին, որ այս կամ այն քաղաքական կուսակցության հաշիվներում նշվեն ստացված բոլոր նվիրատվությունները, ներառյալ յուրաքանչյուր նվիրատվության գնահատային արժեքը և բնույթը:

բ. Գնահատային արժեքի/գումարի սահմանված չափսերը գերազանցող նվիրատվություն ստանալու դեպքում հաշվառման գրառումներում պետք է նշվեն այդ նվիրատվության դոնորները:

Ðá¹í³Í 13. Ð³ßÇíÝ»ñÇ Ý»ñÏ³Û³óÙ³Ý ¨ Ññ³å³ñ³ÏÙ³Ý å³ñï³íáñáõÃÛáõÝ

ա. Պետությունները պետք է պահանջեն, որ քաղաքական կուսակցությունները պարբերաբար (առնվազն տարին մեկ) ներկայացնեն 11 հոդվածում նշված հաշիվները անկախ աղբյուրին/մարմնին՝ ինչպես դա նախատեսվում է 11 հոդվածում:

բ. Պետությունները պետք է պահանջեն, որ քաղաքական կուսակցությունները պարբերաբար (առնվազն տարին մեկ) հրապարակեն 11 հոդվածում նշված հաշիվները կամ, համենայն դեպս, այդ հաշիվների ամփոփագրերը, ներառյալ տեղեկությունները, որոնց ներկայացումը պահանջվում է ըստ 10 հոդվածի, իսկ անհրաժեշտ դեպքերում նաև այն, որը պահանջվում է 12 հոդվածով:

V. Ì»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛ³Ý Çñ³Ï³Ý³óáõÙ

Ðá¹í³Í 14. ²ÝÏ³Ë í»ñ³ÑëÏáÕáõÃÛáõÝ

ա. Պետությունները պետք է ապահովեն անկախ վերահսկողություն քաղաքական կուսակցությունների և ընտրարշավների անցկացման ֆինանսավորման նկատմամբ:

բ. Անկախ վերահսկողությունը պետք է ներառի քաղաքական կուսակցությունների հաշիվների և ընտրարշավների անցկացման հետ կապված ծախսերի, ինչպես նաև այդ հաշիվների և ծախսերի ներկայացման և հրապարակման նկատմամբ հսկողություն:

Ðá¹í³Í 15. ²ßË³ï³Ï³½ÙÇ Ù³ëÝ³·Çï³óáõÙ

Պետությունները պետք է աջակցեն քաղաքական կուսակցությունների և ընտրարշավների ապօրինի ֆինանսավորման դեմ պայքարող դատական մասնագիտությունների անձանց, ոստիկանության աշխատակիցների և այլ աշխատակազմի մասնագիտացմանը:

VI. ê³ÝÏóÇ³Ý»ñ

Ðá¹í³Í 16. ê³ÝÏóÇ³Ý»ñ

Պետությունները պետք է պահանջ ներկայացնեն այն մասին, որ քաղաքական կուսակցությունների և ընտրարշավների անցկացման ֆինանսավորման կանոնների խախտումը հանգեցնի արդյունավետ սանկցիաների կիրառման, որոնք կհամապատասխանեն խախտման բնույթին և իրավախախտների մոտ կվերացնեն կանոնները շրջանցելու կամ նորից խախտում կատարելու ցանկությունը:

Հետագա կանոնները մշակվել են Ազգային համագործակցության 50 պետությունների և կառավարությունների համատեղ ջանքերով և կազմեցին «Կոռուպցիայի դեմ պայքարի ազգային համագործակցության ընդհանուր սկզբունքները»[7]: Այս փաստաթուղթը ներառում է քաղաքական կուսակցությունների ֆինանսավորման մասին դրույթներ, որոնց նպատակն է.

- Կանխել շահերի հակասությունը և ազդեցության ոչ պատշաճ օգտագործումը:

- *Պահպանել ժողովրդավարական քաղաքական կառույցների և գործընթացների ամբողջականությունը:*
- *Օրենքից դուրս ճանաչել արգելված պրակտիկայի կամ չարաշահումների ճանապարհով քաղաքական կուսակցությունների գործունեության ֆինանսավորման համար ձեռք բերված միջոցները:*
- *Ուղղակի չափերը գերազանցող նվիրատվությունները հայտարարագրելու պահանջի միջոցով ճանաչել և անշեղորեն պահպանել քաղաքական կուսակցությունների ֆինանսավորման թափանցիկության սկզբունքը:*

ø²Ô²ø²òÆ²Î²Ü Ð²ê²ð²ÎàôÂÚ²Ü ¸ºðÀ ÀÜîð²ðÞ²ìÜºðÆ üÆÜ²Üê²ìàðØ²Ü ìºð²ÐêÎàÔàôÂÚ²Ü ¶àðÌàôØ

ì»ñÝ³ñ¹»Ý Ëáëí»É ¿ ³ÛÝ Ù³ëÇÝ, áñ íëï³Ñ³ÝÛáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÝÏ³ïÙ³Ùµ ³×áõÙ ¿, »Ã» ¹ñ³Ýó í»ñ³ÑëÏáõÙÝ Çñ³Ï³Ý³óíáõÙ ¿ áã ÙÇ³ÛÝ å»ïáõÃÛ³Ý å³ßïáÝ³Ï³Ý Ù³ñÙÇÝÝ»ñÇ, ³ÛÉ¨ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ÏáÕÙÇó: Ø³ëÝ³íáñ³å»ë, È³ïÇÝ³Ï³Ý ²Ù»ñÇÏ³ÛáõÙ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý Ñ³ë³ñ³ÏáõÃÛ³Ý ËÙµ»ñÁ` ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ÁÝÃ³óùáõÙ ã»Ý ë³ÑÙ³Ý³÷³ÏíáõÙ ÉáÏ¹Çïáñ¹Ý»ñÇ ¹»ñáí: Üñ³Ýù Ùß³ÏáõÙ »Ý ÁÝïñ³ñß³íÝ»ñÇ Í³Ëë»ñÇ í»ñ³ÑëÏÙ³Ý Ù»Ãá¹Ï³Ý»ñ` ³Û¹Ýå³ï³Ïáí ·ñ³Ýó»Éáí ³ÏÝ»ñ¨ Í³Ëë»ñÁ (Ñ»éáõëï³ï»ë³ÛÇÝ ·áí³½¹, ·áí³½¹³ÛÇÝ í³Ñ³Ý³ÏÝ»ñ í³ñó³Ï³ÉÙ³Ý, Ñ³Ûï³ñ³ñáõÃÛáõÝÝ»ñ ï»Õ³¹ñÙ³Ý, åÉ³Ï³ïÝ»ñ, µáõÏÉ»ïÝ»ñ, µñáßáõñÝ»ñ ïå³·ñáõÃÛ³Ý Í³Ëë»ñÁ ¨ ³ÛÉÝ) ¨ Ñ³Ù»Ù³ï»Éáí ÇñÝó ïíÛ³ÉÝ»ñÁ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý Ñ³ñ³Ï³Í ·áõÙ³ñÝ»ñÇ Ñ»ï:

²Ýóí³Í 90-³Ï³ÝÃí³Ï³ÝÝ»ñÇÝ ²ñ·»ÝïÇÝ³ÛáõÙ ëïáñ³Ï³Ý ¹³ñÓ³Ý å³Ý¹áõÙÝ»ñÁ ³Û¹ »ñÏñÇ å»ï³Ï³Ý Ñ³ïí³ÍáõÙ É³ÛÝáñ»Ý í³Õï³í Ïáéáõåóí³ÍáõÃÛ³Ý ïñ³Ù³¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ: ê³ Ç»Õ³÷áËáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÇÝ ÃáõÛÉ ïí»ó Ï³½Ù³Ï»ñå»É Ù³ëÝ³íáñ ¹ñ³Ù³ßÝáñÑÝ»ñÇ í»ñ³ÑëÏÙ³Ý íÇÝáõÙÁ ¨ í³ñ³Ï»ÉÇ ßñç³Ý³éáõÃÛáõÝÁ ï»ÕÇ áõÝ»ó³í: Þ³ï ³ÝÑ³ñÙ³ñ Ñ³ÛïÝí»óÇÝ ù³Õ³ù³óÇ³Ï³Ý ß³ñÅÙ³Ý ³ÏïÇíÇëïÝ»ñÁ, áñáÝù ³Ýó³Ý ÙÇ ÑëÏÇãÇ ÑÇÙÝ³¹ñÙ³ÝÁ, áñÁ ëÏëí»ó ¹³ÏÇ µ³íÝ³ñ³ñ áõÕÕáõÃÛ³Ùµ, å³ßïáÝ³å»ë ÙÇ³ÛÝ Ñ³Ï³Ïáé³åóÇáÝ Ïáñ³·ñÇ ³Ù»Ý³Ñ³çáÕ ¹ñáõÃÛáõÝÝ»ñÇó Ù»ÏÁ ¹³éÝ³Éáí:

¼³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïí³Ù çáóÝ»ñÁ Ù»Í Ù³ë³Ùµ ¹ÇïáñÃÛ³Ý ³ñÅ³Ý³óÇ ³Û¹ Ý³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÁ ¹ñ³Ýí Ý»ñÏ³Û³óÝ»ÉÇë: ³Ûë å³Ñ³Ýç»ñÁ ÏÇñ³éáõÃÛáõÝÁ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ³ßË³ï³Ýù³ÛÇÝ ¨ ³ÛÉ ¹³ßï»ñáõÙ ³ÛÝ ÃáõÛÉ ï³ÉÇë: Üß³Í Ï³½Ù³Ï»ñåáõÃÛ³Ý ³Ùµ³·ñáõÃÛ³Ý ³ÛÉ Ý³Ë³Ó»éÝáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ýñ³Ý ³ÛÉ ëÃÝ³ ÃáõÛÉ ïáõÝ ³Ù»Ý³Ñ³ÛïÝÇ ÓÝ»ñÁ ¨ ³Ù»Ý³Ñ³çáÕ ¹ñ³Ýó Ï³ñÍÇùÝ»ñÇ Ý»ñ³ÍÙ³Ý ÑÇÙÝ³íáñÙ³Ý Í³Ëë»ñÇ Ù»Í Ù³ëÁ ³éÝí³Í »ÉÝ»Éáí §²ñÅ³ÝÇ Í³ñÇ ¹³ßÇÝù¦, Ñ³Ý·»óÇÝ ²ñ·»ÝïÇÝ³ÛÇ ù³ñáõÙ ÁÝï³Ý»Ï³Ý ³ÏïÇíÇëï³Ï³Ý ··³É µ³ñ»÷áËáõÙ³Ý[8]: Üñ³Ýó Ù³ëÝ³ÏóáõÃÛ³Ùµ Ï³Ýáñ³óíáõÙ »Ý ³Ûëå»ë Ïáãí³Í ÑÇÙÝ³¹ñ³Ù³ÛÇÝ ÷áÕÇ ÑÇÙÝ³¹ñ³Ù³Ý ·áñÍÁÝÃ³ó, ³ÛÉ ÏÇñ³éíáÕ Ù»Ã³ÏÝ»ñÁ Ñáõñ³ñ³·»Éáõ ÷áñÓ»ñ ÉÝÝ»Éáí ³ÛÉ ëÏ³Ý³ÛÇÝ Ó»éÝ³ñÏÝ»ñáõÙ ¨ ÇÝã³Ý ³ÛÉ ³ÛÉÝ Ñ»ï ³ßË³ïáõÃÛáõÝ ¿ ï³ñ³Í»É ³ÛÉ ³ßË³ñÑáõÙ:

ÐÔàôØÜºð

1 ÐÇÙÝ³Ï³Ý é»ëáõñëÝ»ñ: ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõ-ÃÛ³Ý ¾ëë»ùëÇ Ñ³Ù³Éë³ñ³ÝáõÙ Çñ Ï»Ý ïñáÝ³-Ï³Û³ÝÁ ï»Õ³Ï³Û³Í §Ð»ïÏáÙáõÝÇëï³Ï³Ý ºíñáå³ÛáõÙ ù³Õ³ù³Ï³Ý í»ñ³÷áËáõÙÝ»ñ ¨ ÁÝïñ³Ï³Ý ·áñÍÁÝÃ³ó¦ Ý³Ë³·ÇÍÁ Ý»ñ³éáõÙ ¿ Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý ÁÝïñ³Ï³Ý ûñ»Ýë·ñù»ñÇ, ÇÝãå»ë Ý³¨ ÁÝïñ³ñß³íÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³ÝÁ, Ù»¹Ç³-Çñ³íáõÝùÇÝ ¨ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÇÝ í»ñ³µ»ñáÕ ûñ»ÝùÝ»ñÇ ³éó³Ýó ßï»Ù³ñ³Ý: ²Ûë Ý³Ë³·ÍÇ Ù³ëÝ³ÏÇóÝ»ñÇ ÃíáõÙ »Ý ´áõÉÕ³ñÇ³Ý, ÐáõÝ·³ñÇ³Ý, È³ïíÇ³Ý, ÈÇï-í³Ý, ØáÉ¹áí³Ý, È»Ñ³ëï³ÝÁ, èáõë³ëï³ÝÁ, èáõÙÇÝÇ³Ý, êÉáí³ÏÇ³Ý, àõÏñ³ÇÝ³Ý, â»ËÇ³Ý ¨ ¾ëïáÝÇ³Ý: î»ë. http://www.essex.ac.uk/elections; ØÇãÇ·³ÝÇ Ñ³Ù³Éë³ñ³ÝÇ §ÀÝïñ³Ï³Ý Ñ³Ù³Ï³ñ·»ñÇ Ñ³Ù»Ù³ï³Ï³Ý Ñ»ï³½áïáõ-ÃÛáõÝÁ¦ ÑÝ³ñ³íáñáõÃÛáõÝ ¿ï³ÉÇë í»ñÉáõÍ»Éáõ ³ßË³ñÑÇ 50 »ñÏñÝ»ñáõÙ Ï³Û³ó³Í ÁÝïñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ ÷ñÓÁ: S»u. Comparative study of electoral systems; http://www.umich.edu/_cses/; IDEA'S State of Democracy Project; ï»ë. http://www.idea.int/ideas_work/14_political_state.htm. ÀÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ï³é³í³ñÙ³Ý í³ñã³Ï³Ý ÏáÕÙÇ Ù³ëÇÝ ï»ë. http://www.aceproject.org/; ½³Ý·í³Í³ÛÇÝ Éñ³ïí³ÙÇçáóÝ»ñÇ ÁÝïñáõ-ÃÛáõÝÝ»ñÇ Éáõë³µ³ÝÙ³Ý Ù³ëÇÝ ï»ë. http://www.publicintegrity.org/dtaweb/home.asp; K. D. Ewing (ed.) The Funding of Political Parties: Europe and Beyond (1999) (Bologna; ISBN 88-491-12G9-G); Williams, R, Finance and Political Corruption (Palgrave, London, 2000):

2 IDEA: http://www.idea.int/thematic_b.htm:

3 ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛáõÝÁ µáÉáñáíÇÝ í»ñ-ç»ñë Ó»éÝ³ñÏ»ó ³Û¹ ù³ÛÉ §ø³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõ-ë³ÏóáõÃÛáõÝÝ»ñÇ, ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ñ³Ýñ³-ùí»Ý»ñÇ Ù³ëÇÝ¦ 2000 Ã. ûñ»ÝùÇÝ Ñ³Ù³å³-ï³ëË³Ý ëï»ÕÍ»Éáí ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³Å-Õáí ¨ Ý³Ë³ï»ë»Éáí ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³Ï-óáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ýÇÝ³Ýë³íáñÙ³Ý í»ñ³ÑëÏáõÙ Ý³Ë³å»ë Ñ³Ù³å³ï³ëË³Ý Ñ³ÝÓÝ³Å³Ý³-Ï³ÝÝ»ñ ëï³Ý³Éáí ëï³Ý³ÉÇëï Ñ³ßí»ïíáõÃÛáõÝ»ñÇ ¨ Ñ³ë-ñ³Ï³Ï³Ý ÏÛ³ÝùÇ Ñ³ñó»ñáí ÏáÙÇï»Ç:

4 Ì³Ëë»ñÇ Ù³ëÇÝ Éñ³óáõóÇã ï»Õ»Ï³ïíáõ-ÃÛáõÝ, ï»ë. http://www.aceproject.org/main/english/ei/ei40.htm:

5 ä³Ñ³ÝçÁ, áñ ù³Õ³ù³Ï³Ý Ïáõë³ÏóáõÃÛáõÝ-ÝÁ ÙáõÍáõÙÝ»ñ Ï³ï³ñ»Ý ÇñÝó Ã»ÏÝ³ÍáõÝ»-ñÇÝ ³é³ç³¹ñ»Éáõ Ñ³Ù³ñ, µ³í³Ï³Ý Ñ³Ï³ë³-Ï³Ý µÝáõÛÃ ¿ ÏñáõÙ: 2001Ã. ÅáÕáíñ¹³í³ñ³Ï³Ý Ñ³ëï³ïáõÃÛáõÝÝ»ñÇ ¨ Ù³ñ¹áõ ÇñÝ³íáõÝùÝ»ñÇ Ñ³ñó»ñáí º²ÐÎ ·ñ³ë»ÝÛ³ÏÁ àõÏñ³ÇÝ³ÛÇ Ý»ñ-Ï³Û³óñ»ó Ñ»ï¨Û³É Ñ³ÝÓÝ³ñ³ñ³Ï³ÝÁ. §üÇÝ³Ýë³Ï³Ý å³ñï³¹Çñ í×³ñÁ ÏÛ·ÝÇ ³ñ¹³-ñ³óÇ ×³Ý³å³ñÑáí í»ñ³óÝ»Éáõ ³Ûë Ï³Ù ³ÛÝ Ã»ÏÝ³ÍáõÇ Ï³Ù áñ¨¿ Ïáõë³ÏóáõÃÛ³Ý ù·ïÇÝ Ñ³í³ùí³Í ·áõÙ³ñÝ»ñÇ Ñ»ï³¹³ñÓÙ³Ý Ï³ñ·³íáñÙ³Ý Ï³ñáÕ ¿ Ñ³Ý·»óÝ»É Ï³å³Ï³Í ·áñÍÝ³Ï³Ý ß³ï ÑÇÙÝ³Ë³Ý¹ñÇÝ»ñ¦: ²Û¹áõÑ³Ý¹»ñÓ, 2003Ã. ØÇ³óÛ³É Â³·³íáñáõÃÛ³Ý ÁÝïñ³Ï³Ý Ñ³ÝÓÝ³-ÅáÕáíÝ ³é³ç³ñÏ»ó í»ñ³óÝ»É Ñ³ÙÁÝ¹Ñ³Ýáõñ ÁÝïñáõÃÛáõÝÝ»ñÇ Ù³ëÝ³Ïó»Éáõ Ñ³Ù³ñ ÙáõÍ³-ù³ÝÙáõñ Ã»ÏÝ³ÍáõÇó å³Ñ³ÝçíáÕ 500 ýáõÝï ëï»ÕÍÇ·Ç ã³÷íáí ·áõÙ³ñÇ ÙáõÍáõÙÁ:

6 Council of Europe, Committee of Ministers, Recommendation Rec(2003)4: http://www.cm.coe.int/stat/E/Public/2003/adopted_texts/recommendations/2003r4.htm:

7 Commonwealth Heads of Government 1999 meeting, Background paper Fighting Corruption Require Good Government by Nihal Jayawickrama: http://www.chogm99.org/bgpapers/f2.htm:

8 Keeping Accounts: A Case Study of Civil Initiatives and Campaign Finance Oversight in Argentina (Working Paper 248, Center of Institutional reform and the Informal Sector, University of Maryland, USA): http://128.8.56.16/docs/docs/wp248.pdf: